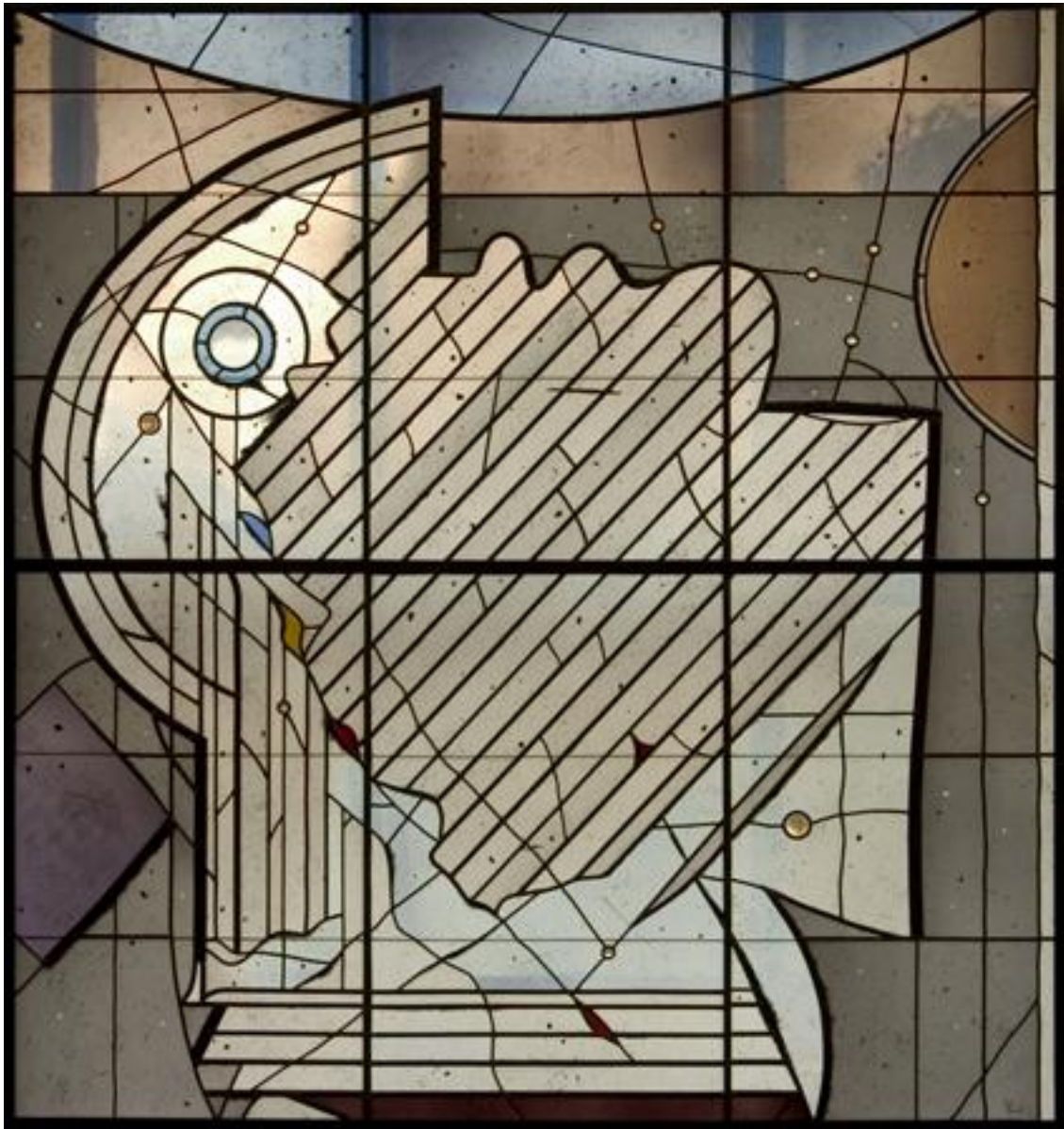

ÁRSSKÝRSLA 2011

LANDSBÓKASAFN ÍSLANDS
HÁSKÓLABÓKASAFN

Undirbúningur fyrir opnun sýningarinnar *Lífsverk*.

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn: Ársskýrsla 2011.

Ritstjórn: Ingibjörg Steinunn Sverrisdóttir.

Umbrot: Erla Bjarnadóttir.

Forsíðumynd er hluti af verkinu *Mannsandinn: Fortíð – Nútíð – Framtíð* eftir Leif Breiðfjörð, sem var gert í tilefni af opnun safnsins 1994.

Myndirnar eru teknar af starfsmönnum myndastofu, Helga Bragasyni og Sveinbjörgu Bjarnadóttur.

EFNISYFIRLIT

FRÁ LANDSBÓKAVERÐI	4
Árangurssamningur	4
STJÓRNSÝSLA.....	6
Innra starf.....	7
Samskipti við Háskóla Íslands.....	11
Innlent samstarf	12
Erlent samstarf	15
SKIPURIT.....	18
REKSTUR OG UPPLÝSINGATÆKNI	19
Fjármál – skrifstofuhald	19
Hússtjórn	19
Starfsmannþjónusta	20
Tölvurekstur	21
Upplýsingatækni og vefstjórn	21
AÐFÖNG OG SKRÁNING	23
Skylduskil.....	23
Aðföng.....	23
Íslensk skráning og bókfræðistjórn	24
Erlend skráning og bókfræðistjórn.....	24
Gæðastjórn Gagnis.....	24
VARÐVEISLA OG STAFRÆN ENDURGERÐ	25
Forvarsla og bókbandsstofa	25
Myndastofa	25
Handritasafn.....	25
Íslandssafn.....	26
Sérsofn	26
Tón- og myndsafn	27
Kvennasögusafn	27
MIÐLUN OG RAFRÆNN AÐGANGUR.....	28
Upplýsingaþjónusta og notendafræðsla	28
Tímarit og staðalnúmer	29
Millisafnalán.....	29
Landsaðgangur	29
Sýningar og kynningarmál.....	30
ÞJÓNUSTA OG SAMSKIPTI VIÐ HÍ	32
Útlán.....	32
Útibú	33
Námsbókasafn.....	34
Lokaverkefni og rannsóknarit.....	34
ÁRSTÖLUR	35
Notendur og þjónusta	35
Safnkostur og rekstur	39

LANDSBÓKASAFN ÍSLANDS – HÁSKÓLABÓKASAFN er þekkingarveita í allra þágu. Safnið veitir íslensku samfélagi þjónustu á öllum sviðum vísinda og fræða. Það er í forystu um öflun, varðveislu og miðlun upplýsinga og eflir þannig menningu, rannsóknir og nýsköpun.

Áframhaldandi niðurskurður og aðhald var í rekstri safnsins árið 2011. Framlög á fjárlögum voru skorin niður um 10% þannig að alls hefur verið skorið niður um 20% á undanförunum árum. Jafnframt hækkuðu öll aðföng til safnsins en stærsti einstaki liðurinn var Landsaðgangur að stafrænum gagnasöfnum og tímaritum eins og áður.

Reynt var að hagræða og spara í rekstri safnsins en niðurstaða rekstrarreiknings fyrir 2011 var 14.7 millj. kr. umfram áætlun. Þeir fjármunir voru teknir af uppsöfnuðum afgangi fyrri ára. Ekki var ráðið í störf nema brýna nauðsyn bæri til og fækkaði ársverkum um 4.3 og starfsmönnum um fjóra. Ferðir, endurmenntun og ráðstefnur voru í lágmarki. Skipt var um starfsmannatölvur og ýmislegt í tölvukerfinu endurnýjað auk þess sem ráðist var í nauðsynlegar framkvæmdir sem ekki hafði verið gert ráð fyrir. Sértekjur voru hærri en reiknað hafði verið með, s.s. styrkir og greiðslur fyrir stafræna endurgerð.

Nokkur stór verkefni sem unnið hefur verið að um árabíl voru til lykta leidd á árinu. Má þar nefna endurskoðun laga um safnið en ný lög nr. 142/2011 voru samþykkt á Alþingi í september. Sýningin *Lífsverk – einkahagir, vísindastörf og stjórnmálaþátttaka Jóns Sigurðssonar forseta*, var opnuð 20. apríl að viðstöddu fjölmenni. Í tengslum við sýninguna var opnaður rafrænn aðgangur að efni sem Jón kom að, ásamt skráum yfir handrit hans, ritstörf og bréfasafn. Þá opnaði Landskerfi bókasafna nýjan leitarvef, *leitir.is* þann 11. nóvember. Þar er hægt að leita í Gegni og stafrænu efni frá Lbs-Hbs og fleiri söfnum auk efnis í Landsaðgangi.

ÁRANGURSSAMNINGUR

Í samræmi við árangurssamning milli safnsins og menntamálaráðuneytisins frá 2005 er lögð áhersla á stöðu safnsins sem þekkingarveitu. Rætt hefur verið um endurskoðun samningsins, en ekki orðið af því. Áherslur í samningnum eru einkum tvenns konar, *Stafrænt þjóðbókasafn* og *Stafrænt rannsóknabókasafn*. Á árinu var unnið að eftirtöldum verkefnum í þessum málaflokkum:

STAFRÆNT ÞJÓÐBÓKASAFN

Stafræn endurgerð íslensks efnis

Ýmis kostuð verkefnum í stafrænni endurgerð bást, en enginn stór styrkur fékkst. Verkefnum hjá starfsstöðinni á Akureyri fækkaði og var henni lokað haustið 2011. Heildarfjöldi myndaðra blaðsíðna á *tímarit.is* er nú 3.8 milljónir. Nær allt efnið er ljóslesíð en það gerir leit í efni blaðanna mögulega. Áfram var unnið að stafrænni endurgerð á *handrit.is* sem opnaði 2010. Um 1200 handrit hafa verið mynduð, alls um 300 þúsund bls. Þá var vefurinn *bækur.is* einnig opnaður 2010 en þar eru nú um 300 rit og mörg fjölbindaverk. Myndaðar blaðsíður eru um 145 þúsund.

Móttaka og söfnun stafræns íslensks efnis

Vefsafn.is var opnað 2009 og er íslenskum vefsíðum safnað reglulega. Afrit af vefsafninu er hýst hjá fyrirtækinu Advania. Nú eru rúmlega 1730 milljónir skjala í safninu. Fjöldi vefsetra, sem tilheyra .is, voru í árslok um 35.000. Magnið var um 32 terabæt.

Frá árinu 2009 hefur safnið rekið *skemman.is* sem er opið (Open Access) geymslusafn fyrir námsritgerðir nemenda og rannsóknarit starfsmanna íslenskra háskóla. Skemman er í DSpace gagnageymslu sem er opinn hugbúnaður (Open Source). Verkefnið er samstarfsverkefni allra háskólanna en Hólaskóli gekk inn í samstarfið í lok árs. Nú eru í Skemmunni tæplega 10.000 (7000) verk eftir rúmlega 10.000 (7900) höfunda.

Rafhláðan.is er einnig DSpace geymslusafn og var sett upp í árslok 2009 í þeim tilgangi að taka á móti íslensku efni sem verður til stafrænt. Efnið er ýmist sótt af starfsmönnum safnsins eða að einstaklingar, stofnanir eða fyrirtæki setja efnið inn í gegnum eigin aðgang. Safnið var opnað almenningi 2011. Í því eru nú um 2000 einingar.

Lítið var unnið við tónlistarefni á árinu en tekið var á móti efni í gegnum Miðstöð munnlegrar sögu. Þar var einna stærst stafrænt afrit af hljóðupptökum frá Fræðafélagi Vestur-Húnavetninga frá árunum 1977-1990, í gegnum samstarfsverkefni við Fræðasetur Háskóla Íslands á Skagaströnd og fleiri aðila.

STAFRÆNT RANNSÓKNABÓKASAFN

Landsaðgangur

Á árinu 2011 fengust viðbótar framlög sem tryggðu rekstur Landsaðgangs. Með lögum nr. 142/2011 varð Landsaðgangurinn lögbundið verkefni safnsins og fær framlög á fjárlögum. Endurskoða þarf fjármögnun og skipulag verkefnisins til framtíðar. Krækjukerfi og tímaritalistar SFX Classic hafa verið í notkun fyrir Landsaðgang og háskólasamfélagið síðan 2009 og veita aðgang að rafrænum tímaritaáskriftum. Ábendingaþjónustan bX var tekin upp í lok árs. Áskriftirnar voru virkjaðar í Primo Central Index PCI og þannig gerðar aðgengilegar í *leitir.is*. Nýr vefur *hvar.is* var opnaður í lok árs. Notkun á efni Landsaðgangs eykst stöðugt en þó ekki í sama mæli og fyrstu árin.

Vefir safnsins

Sífelld er unnið að því að bæta aðgengi að efni safnsins á vef og veita upplýsingar um þjónustuna. Áfram var unnið að endurskoðun vefja safnsins í átt að samræmdu útliti, leiðakerfi og virkni. Við endurskoðun vefjanna er tekið mið af þeim áherslum sem liggja til grundvallar úttektum á vefsíðum opinberra stofnana á Íslandi. Unnið er eftir staðlinum WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines) fyrir aðgengi fatlaðra og sjónskertra að vefsíðum. Í árslok voru vefir sem safnið rekur sautján talsins og eru sumir þeirra samstarfsverkefni og hafa sitt sérstaka útlit. Vefurinn um Jónas Hallgrímsson var fluttur úr SoloWeb - vefumsjónarkerfinu í CMS Made Simple í upphafi árs. Engar breytingar voru gerðar á hönnun eða uppsetningu

við þann flutning. Í desember var *hvar.is* færður í CMS MS og miklar breytingar gerðar á honum. Ný samleit í gagnasöfnum í Landsaðgangi varð aðgengileg á *leitir.is* og er nú tengt í hana beint af forsíðu *hvar.is*. Nú eru allir vefir safnsins, aðrir en gagnagrunnsvefir, komnir í sama vefumsjónarkerfið, en það einfaldar bæði vefumsjón og kerfisumsýslu. Nýrri öryggisuppsetningu var komið á til að varna því að óviðkomandi geti hakkað sig inn á vefina. Þá var uppfærsluumhverfi Doktoraskrár breytt á árinu og nýtt viðmót sett upp fyrir þá sem vinna að breytingum á gagnagrunninum þar á bak við.

Safnið er með Facebook síðu sem er notuð til að kynna viðburði og breytingar í starfsemi og eru um 1000 vinir á síðunni. Handritasafn er einnig með síðu á Facebook. Auk þess er tón- og myndsafn með MySpace síðu í því skyni að kynna starfsemi sína, til að safna efni og setja sig í samband við íslenska tónlistarmenn sem gefa út verk sín á netinu. Þá geta notendur Uglunnar, innri vefs Háskóla Íslands, bætt safninu við forsíðuna hjá sér, fengið fréttir safnsins eða tengla á helstu úrræði í heimildaleit. Aðgangurinn var uppfærður á árinu.

Opinn aðgangur (Open Access)

Norræna verkefnið Nordbib um þróun opins aðgangs að vísinda og rannsóknarupplýsingum (Open Access) var enn framlengt en ráðgert er að ljúka því um mitt ár 2012. Vefurinn *openaccess.is* er upplýsingasíða safnsins um opinn aðgang. Markmiðið er að kynna og veita upplýsingar um opinn aðgang að vísindalegri útgáfu. Þá er einnig síðan *Opinn aðgangur að vísindabekkingu* aðgengileg á Facebook. Á vegum samstarfsnefndar HÍ og safnsins var unnið að undirbúningi að skipun nefndar til að móta stefnu HÍ um opinn aðgang í samræmi við stefnu skólans. Nefndin var skipuð í nóvember.

Í ársskýrslunni er fjallað um helstu verkefni sem unnin voru innan safnsins, auk þess sem birtar eru töflur um árangursmælingar og lykiltölur um starfsemi og helstu niðurstöðutölur rekstrarreiknings.

Ingibjörg Steinunn Sværisdóttir
landsbókavörður

STJÓRNSÝSLA

STJÓRN

Í stjórn sátu Vésteinn Ólason formaður, skipaður af menntamálaráðherra, Rögnvaldur Ólafsson og Anna Agnarsdóttir tilnefnd af háskólaráði Háskóla Íslands, Kristín Svavarsdóttir tilnefnd af vísindanefnd Vísinda- og tækniráðs og Erna Björg Smáradóttir tilnefnd af Upplýsingu. Varamenn eru Sólveig Ólafsdóttir, Arnfríður Guðmundsdóttir, Guðmundur Freyr Úlfarsson, Magnús Gottfreðsson og Sveinn Ólafsson. Fulltrúi starfsmanna var Ragna Steinarsdóttir en varamaður hennar er Rannver H. Hannesson. Stjórnarfundir sátu einnig landsbókavörður og fjármálastjóri safnsins. Haldnir voru 8 stjórnarfundir á árinu. Fundargerðir stjórnar eru birtar á *Inngangi*, innri vef safnsins og sendar menntamálaráðuneytinu.

FRAMKVÆMDARÁÐ

Framkvæmdaráð hittist að jafnaði vikulega en þar er miðlað upplýsingum, verkefni samhæfð og fjallað um rekstur safnsins. Í framkvæmdaráði sitja nú landsbókavörður og fimm sviðsstjórar, Edda G. Björgvinsdóttir, Ívar Jónsson, Örn Hrafnkelsson, Halldóra Þorsteinsdóttir og Áslaug Agnarsdóttir. Framkvæmdaráð fundaði 35 sinnum á árinu og eru fundargerðir birtar á *Inngangi*.

ENDURSKOÐUN LAGA UM LANDSBÓKASAFN ÍSLANDS – HÁSKÓLABÓKASAFN

Endurskoðað frumvarp til laga um Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn var lagt fram á Alþingi í apríl. Við undirbúning þess var horft til þeirra umsagna og athugasemda sem fram komu við frumvarp sem lagt var fram 2008 en náði ekki fram að ganga. Frumvarpið var samþykkt 16. september og eru nýju lög nr. 142/2011. Þá voru lögð fram til umsagnar á vef mennta- og menningarmálaráðuneytisins drög að frumvarpi til bókasafnalaga. Ýmsar umsagnir og athugasemdir bárust og verður væntanlega tekið tillit til þeirra við endanlega gerð frumvarpsins.

SKIPURIT

Nýtt skipurit tók gildi 1. janúar 2011. Skv. því skiptist safnið í fjögur fagsvið og undirliggjandi rekstrarsvið (sjá bls. 18).

STEFNUMÓTUN

Stefna um stafræna endurgerð var endurskoðuð í mars og er aðgengileg á vef safnsins bæði á íslensku og ensku. *Fræðslustefna* safnsins var endurskoðuð og samþykkt af framkvæmdaráði í ágúst. Hana skal endurskoða á þriggja ára fresti. Bæði skjölín eru aðgengilega á ytri og innri vef.

Gestir við opnun sýningarinnar *Lífsværk*.

INNRA STARF

REKSTRARÁÆTLUN

Framlag til safnsins á fjárlögum 2011 og vegna rannsóknaleyfa og kjarasamninga var 617.5 millj. kr. Við það bættust síðan framlag HÍ vegna rita-kaupa, innheimta vegna Landsaðgangs og sérstakt framlag ríkisins vegna Landsaðgangs vegna gengisfalls krónunnar, þannig að heildartekjur safnsins voru um 900 millj. kr. Laun hækkuðu nokkuð vegna kjarasamninga. Ýmis aðföng og þjónusta sem safnið kaupir hækkaði einnig. Endurstilling á ýmsum kerfum safnsins skilaði sér í minni orkunotkun og fasteignagjöld og tryggingar af húsinu voru lægri vegna lægra fasteignamats. Af viðhaldsverkefnum má nefna að skipt var um allar starfsmannatölvur og kæliborð í veitingastofu var endurnýjað. Þá var ráðist í sprunguþéttingar og gólfviðgerðir í kjallara auk undirbúnings fyrir gluggaviðgerðir.

VERKEFNAÁÆTLANIR

Unnar voru verkefnaáætlanir fyrir hvert svið eins og venja er. Alls voru 291 verkefni á áætlun. Fylgst er með framvindu verkefna á hverjum ársfjórðungi og í árslok er árangur metinn, hvað hefur áunnist, hvað hefur ekki tekist og hvers vegna. Lokið var við um 59% verkefna, en um 15% voru enn í vinnslu, en á áætlun í árslok. Um 26% verkefna voru ýmist ekki á áætlun, í bið eða hætt var við þau.

FRÆDSLÚÁÆTLANIR

Fræðsluáætlanir voru unnar fyrir veturna 2010-2011 og 2011-2012. Á árinu sinnti starfsfólk safnsins fræðslunni að mestu leyti. Sem dæmi má nefna að haldin voru námskeið um nýjar útgáfur af þeim forritum og tækjum sem starfsfólk notar daglega s.s. Windows 7 og Office 2010, nýtt viðverkerfi, símkerfi og símtæki. Þá var kynnt ferlið við gerð sýninga og haldin nokkur námskeið um umgengni við safnkostinn. Aðkeypt námskeið voru um gildi hreyfingar og heilsuræktar og karlmenn og krabbamein. Þar að auki gerir safnið þá kröfu til margra starfsmanna að þeir haldi sér við í sínu fagi og kostar námskeið og fræðslu fyrir þá bæði innanlands og utan. Allmargir starfsmenn safnsins stunda nám eða sækja sér endurmenntun á eigin vegum. Reynt er að koma til móts við þá með sveigjanlegum vinnutíma eða lækkuðu starfshlutfalli, ef námið nýtist viðkomandi í starfi eða bætir við faglega þekkingu í safninu.

RANNSÓKNARLEYFI

Fjórir starfsmenn fóru í rannsóknarleyfi á árinu í einn mánuð hver. Áslaug Agnarsdóttir kynnti sér opinn aðgang (Open Access) að rannsóknarniðurstöðum og höfundarétt, en einnig hlutverk háskólabókasafna við kynningu á opnum aðgangi og rekstur geymslusafna fyrir rannsóknarniðurstöður (repositories). Kristinn Sigurðsson heimsótti aðila sem standa fyrir virkum vefsöfnunarverkefnum í Evrópu en tilgangurinn var að kynna sér hvernig verkefnin eru rekin, styrkja samstarf og miðla þekkingu og reynslu frá Íslandi. Sigurður Örn Guðbjörnsson skoðaði íslenska bókaútgáfu í tengslum við bókamessuna í París, sem haldin var í mars og var tileinkuð bókmenntum Norðurlanda, m.a. Íslands og bókamessuna í Frankfurt haustið 2011 þar sem Ísland var heiðursgestur. Þórný Hlynsdóttir skoðaði notkun nýrrar útgáfu millisafnalánabatts Aleph kerfisins við háskólabókasöfn í Bandaríkjunum, aðallega uppsetningu og stillingar, en einnig starfsmannaviðmót, breytta verkferla og vinnulag.

RÁÐSTEFNUR, MÁLÞING, FUNDIR

Sýning og málþing um Búnaðarskólann í Ólafsdal

Í tengslum við opnun 130 ára afmælisýningar um Búnaðarskólann í Ólafsdal 16. janúar var haldið málþing um skólann í fyrirlestursal. Sigríður Hjördis Jörundsóttir hélt fyrirlesturinn *Vinna kvenna í Ólafsdal* en hún vann að flokkun bréfa- og skjalasafns Torfa Bjarnasonar í Ólafsdal sem er í handritasafni. Bjarni Guðmundsson prófessor og forstöðumaður Landbúnaðarsafns Íslands á Hvanneyri ræddi um áhrif skólans á verkmenningu víða um land í fyrirlestrinum *Grasgrónar minjar og gamalt járn* og Guðrún Hallgrímsdóttir matvælaverkfræðingur lýsti því hvernig hún sæi fyrir sér sjálfbærar landnytjar í Ólafsdal í framtíðinni í erindinu *Ólafsdalur – nýsköpunarsetur 21. aldar*.

Fjarfyrirlestrar um nýjar skráningarreglur RDA

Í maí sátu skrásetjarar safnsins þrjú fjarfyrirlestra á vegum ALA (American Library Association). Fyrirlestrararnir fjölluðu um það nýjasta sem er að gerast í skráningarheiminum, þ.e.a.s innleiðingu RDA-skráningarreglanna (Resource Description and Access), sem leysa AACR2 reglurnar (Anglo-American Cataloguing Rules) af hólmi innan skamms og samnýtingu skráningargagna á netinu

eða „the semantic web“. Aðsóknin að þessum fyrirlesturum var mjög góð og greinilegt að margir gripu þetta tækifæri til símenntunar fegins hendi.

Bókmenntasmiðja Alzheimers-sjúklinga

Bókmenntasmiðja fyrir Alzheimers-sjúklinga var haldin í safninu dagana 19. – 30. ágúst. Skipuleggjandi hennar var Halldóra Arnardóttir listfræðingur en hún hefur unnið að svipuðum verkefnum á Spáni. Unnið var með Þórarni Eldjárn rithöfund og nemendum frá Myndlistarskóla Reykjavíkur. Bókmenntasmiðjan verður varðveitt á myndum og myndböndum auk þess sem gefin verður út bók um verkefnið. Þá er fyrirhugað að halda sýningu í safninu á næsta ári.

Kynning á háskólabókasafninu í Zlin

Dr. Ondřej Fabián háskólabókavörður og Ing. Ivan Masár kerfisstjóri við Tomas Bata háskólabókasafnið í Zlin í Tékklandi heimsóttu safnið í lok ágúst og kynntu sér starfseminna. Þeir heimsóttu einnig Landskerfi bókasafna og Háskólann í Reykjavík. Þeir héldu áhugaverðan fyrirlestur um safnið sitt 24. ágúst. Tomas Bata háskólinn var stofnaður árið 2000 en á eldri rætur í menntakerfi Tékkslóvakíu.

Norrænn fundur um höfundaréttarmál

Dagana 29. – 30. ágúst hittust fulltrúar norrænna þjóðbókasafna í safninu til að funda um höfundaréttarmál. Þátttakendur voru lögfræðingar og ráðgjafar um höfundarrétt, alls fimm manns. Einnig sat Áslaug Agnarsdóttir fundinn sem fulltrúi Landsbókasafns í hópnum og Ólöf Benediktsdóttir sat fundinn að hluta sem fulltrúi höfundaréttarhóps Upplýsingar. Til umræðu voru ýmis vandamál sem tengjast höfundarrétti, og var mikil umræða um svokölluð „orphan works“, þar sem höfundur eða rétthafi er óþekktur og „out-of-commerce works“ sem eru verk sem ekki eru til á markaði. Einnig voru skylduskil, höfundarréttur á ljósmyndum, vandamál sem tengjast persónuvernd og stafrænni endurgerð og rafræn millisafnalán á dagskrá.

Heimsókn eldri borgara frá Akranesi

Um 90 eldri félagsmenn í Verkalýðsfélagi Akraness komu í heimsókn í safnið 9. sept. Árlega býður félagið félagsmönnum sem eru 70 ára og eldri í dagsferðir ásamt mökum og að þessu sinni var ferðinni heitið til Reykjavíkur. Landsbókavörður tók á móti hópnum og Sigríður Hjördís Jörundsóttir sagði frá sýningunni um Jón Sigurðsson, sem gestirnir skoðuðu síðan og einnig húsið.

Utrecht Network

Starfsþjálfunavika fyrir starfsfólk háskólabókasafna var haldin dagana 17. – 21. okt. hér á landi. Þátttakendur voru frá um 30 frá háskólum sem

taka þátt í samstarfsnetinu Utrecht Network. Innan samstarfsnetsins eru 31 háskóli frá 29 Evrópulöndum og boðið er upp á nemendaskipti, sumarskóla og starfsþjálfun. Háskóli Íslands, Háskólinn í Bergen og Háskólinn í Bologna skipulögðu dagskrána með stuðningi frá Utrecht Network. Raf-rænn aðgangur, upplýsingalæsi, upplýsingasiðfræði og ritstuldur voru meðal þeirra mála sem rædd voru á fundinum. Fundað var í safninu, bókasafni Menntavísindasviðs við Stakkahlið og á Háskóla-torgi.

Fræðslufundur skrásetjara

Fræðslufundur skrásetjara Gegnis var haldinn 4. nóvember og sóttu hann um 60 manns. Á fundinum var fjallað um RDA-skráningarreglurnar (Resource Description and Access), nýjungar í skráningarþætti Gengis, græna leitarflípann og kóða.

Málþing um Gunnar Gunnarsson

Á fullveldisdaginn 1. des. voru liðin 100 ár frá því fyrsta bók Gunnars Gunnarssonar kom út í Danmörku, ljóðasafnið *Digte*. Ári síðar braut Gunnar ísinn sem skáldsagnahöfundur með fyrsta bindi af *Saga Borgarættarinnar*. Af þessu tilefni efndu Gunnarsstofnun og Lbs-Hbs til málstofu um ljóð Gunnars. Frummælendur voru: Jón Yngvi Jóhannsson, bókmenntafræðingur og höfundur ævisögu Gunnars, Sveinn Yngvi Egilsson, prófessor við HÍ og Skúli Björn Gunnarsson, forstöðumaður Gunnarsstofnunar. Málstofustjóri var Örn Hrafnkelsson. *Ævisaga Gunnars, Landnám*, eftir Jón Ingva kom út síðla árs og var tilnefnd til íslensku bókmenntaverðlaunanna í flokki fræðibóka þennan sama dag.

ÖRYGGISMÁL OG TÖLVUKERFI

Í byrjun árs lauk umfangsmikilli uppfærslu á tölvukerfum starfsmanna. Póstþjónn var uppfærður í nýjstu útgáfu, Exchange 2010, öll miðlæg þjónusta var uppfærð í Windows server 2008 R2, skipt var út öllum Cisco netskiptum í nýjstu gerð og tíu gömlum netþjónum skipt út fyrir tvo stærri, sem keyra sama fjölda sýndarvéla (virtual umhverfi). Í kjölfarið fengu allir starfsmenn ný netföng *xx@landsbokasafn.is*. Þá var símkerfið og símtækin einnig endurnýjuð þannig að safnið er nú ekki lengur hluti af símkerfi Háskóla Íslands. Um mitt árið var netkerfi safnsins uppfært, m.a. var meira minni og diskplássi bætt við eldri eldvegg. Hann var síðan tengdur við nýjan eldvegg og myndaður spegill, þannig að ef annar þeirra bilar, þá verður safnið ekki sambandslaust við umheiminn. Þessi aðgerð á að skila sér í auknu öryggi, minna álagi og betri uppítíma. Þá voru allar starfsmannatölvur

endurnýjaðar, en þær eru af gerðinni Dell Optiplex 790 og með 23“ breiðskjám. Nýju tölvunum fylgdu nýtt stýrikerfi Windows 7 og Office-pakkinn 2010.

Rannsókn á loftgæðum og örverum

Farið var í sérstakar aðgerðir vegna gruns um myglusveppagróður og örverur á ákveðnum svæðum í safninu. Fengnir voru tveir aðilar, *Rannsóknarþjónustan Sýni og Hús og heilsa*, til að taka loft- og snertisýni, skoða aðstæður og koma með ábendingar um það sem betur mætti fara. Málið var sett í ákveðinn farveg í samstarfi við teymi sérfræðinga og í framhaldi var ráðist í eftirfarandi aðgerðir:

- Loftræsikerfin fjögur sem eru í húsinu voru öll sótthreinsuð um mitt ár 2011.
- Trébretti sem notuð voru til að flytja gjafir til úrvinnslu á vinnusvæði voru fjarlægð. Framvegis verða eingöngu notuð krossviðarbretti.
- Veggur í austurhlíð kjallara var þéttur utanfrá. Aðliggjandi gólf var þússað niður í stein og málað með þykkri epoxihúð.
- Fjarlægðar voru gluggaáfellur úr vinnustöð á 1. hæð og listarnir innan við karmana voru þússaðir upp og sóttvarðir.

Við skoðun kom í ljós að fleiri gluggar voru í ólagi og frágangur á þeim var ekki eins og hann á að vera skv. teikningum. Sérstök fjárveiting fékkst til að ráðast í hreinsun á öllum gluggum í húsinu og Framkvæmdasýsla ríkisins bauð verkið út í lok árs 2011. Trésmiðjan Akur átti lægsta tilboð og vinna hófst í ársbyrjun 2012.

ÚTGÁFA

Galdrakverið sem gefið var út 2004 í tilefni af 10 ára afmæli safnsins var endurprentað, en það hefur verið einna vinsælast af útgáfum safnsins. Í kverinu er ljósprentun af handritinu 143 8vo og textaútgáfa, auk þýðinga á dönsku, ensku og þýsku. Emilía Sigmarsdóttir sá um endurprentunina ásamt Jökli Sævarssyni og Braga Þ. Ólafssyni.

Þá var gefinn út bæklingur um Benedikt S. Þórarinsson kaupmann í Reykjavík í tilefni þess að 6. nóvember 2011 voru 150 ár liðin frá fæðingu hans. Textagerð var að mestu í höndum Jökuls Sævarssonar og Eiríkur Þormóðsson sá um prófarkalestur. Um umbrot og hönnun sá Ólafur J. Engilberts. Í bæklingnum er fjallað um ætt og uppruna Benedikts, verslunarrekstur, bókasöfnun og bókagjöf hans til Háskóla Íslands, sem varð Benediktssafn. Auk þess er endurprentað viðtal við Benedikt sem birtist í *Morgunblaðinu* 1935. Bæklingurinn er ríkulega myndskreyttur.

Stefnt er að því að útgáfan verði sem mest í raf-rænu formi. Bæklingar og kynningarefni er unnið í prentuðu formi, en margir bæklingar eru aðgengilegir á vef safnsins, allar ársskýrslur safnsins frá 1994, sýningarskrár frá 2007 og *Árbók Landsbókafns 1945-1994* er aðgengileg á timarit.is. Þá geta starfsmenn safnsins sett greinar sínar í Skemmuna.

VEFMÆLINGAR

Nokkur breyting var gerð á mælingum á þeim 17 vefsvæðum sem safnið heldur úti. Modernus sá um talningu á 13 vefjum safnsins en fyrirtækið hefur framkvæmt mælingarnar frá því í október 2004. Þá er einnig fylgst með notkun sumra vefjanna á Google Analytics en aðferðirnar bjóða upp á ólíka kosti. Enn varð aukning á notkun vefjanna á árinu, en heildarfjöldi notenda var rúmlega milljón (800 þúsund), 1.6 (1.25) millj. innlit og um 10.9 (9.9) millj. síðuflettinga. *Timarit.is* er langvinsælasti vefurinn en *skemman.is* sækir verulega á og er í öðru sæti. Þá kemur aðalvefurinn og *hvar.is* en vefirnir *bækur.is* og *handrit.is* njóta einnig talsverðra vinsælda. Notkun þeirra mun væntanlega aukast í takt við aukið efni.

Í VIKULOKIN

Landsbókavörður sendir reglulega út pistla undir heitinu *Í vikulokin*. Pistlarnir eru sendir á alla starfsmenn, stjórn safnsins og starfsfólk bókasafns Menntavísindasviðs HÍ. Tilgangurinn er að draga saman það helsta sem gerst hefur undanfarna viku og veita upplýsingar um þau verkefni sem verið er að vinna að í safninu og samskipti við aðila utan safns. Alls voru sendir út 36 vikulokapistlar á árinu og er þeim jafnframt safnað á *Inngang*.

STARFSMANNAFUNDIR

Einn almennur starfsmannafundur var haldinn á árinu, 2. sept. Þar var fjallað um fjárhagsmálefni safnsins, niðurstöður könnunar SFR um *Stofnun ársins*, frumvarp til laga um Lbs-Hbs og endurskoðaða fræðslustefnu. Þá var fjallað um rannsókn á loftgæðum og örverum, sýnatöku og aðgerðir, auk þess sem, Sylgja Dögg Sigurjónsdóttir flutti skýrslu um málið frá fyrirtækinu *Hús & heilsa*. Í framhaldi af könnuninni um *Stofnun ársins* var fundað með öllum starfseiningum safnsins í september og október. Á fundunum var rætt um trúverðugleika stjórnenda, hrós, endurmenntun, vinnuskilyrði, matar- og kaffiáðstöðu, launakjör og vinnustaðameningu. Starfsmenn höfðu val um að koma á fundina og var mæting góð.

MÖTUNEYTI

Cesar veitingar undir stjórn Ægis Finnbogasonar sáu um rekstur mötuneytis fyrir starfsmenn og kaffistofu á 2. hæð og sáu einnig um fundi og mót-tökur á vegum safnsins. Fyrirtækið sá einnig um mat í Tækningarði.

STARFSMANNAFÉLAGIÐ HLÖÐVER

Í stjórn 2011-2013 voru kosin: Auður Styrkár-sdóttir, Bryndís Ísaksdóttir, Hjörleifur Hjörtþórsson,

Ingibjörg Bergmundsdóttir, Rannver H. Hannesson og Sigríður Hjördís Jörundsdóttir. Félagið stóð fyrir ýmsum uppákomum á árinu m.a. nýársgleði, bingó, bar-svari, gönguferð á Álftanesi og heimsókn í Þjóðmenningarhúsið. Þá kom út eitt tbl. af tímarit-inu *Hlöðver*. Hópur starfsmanna fór á eigin vegum til Parísar í október og notaði einn dag til að skoða Bibliothèque nationale de France undir leiðsögn starfsmanna þar.

Katrín Jakobsdóttir mennta- og menningarmálaráðherra skoðar sýninguna *Lífsverk*.

SAMSKIPTI VIÐ HÁSKÓLA ÍSLANDS

SAMSTARFSSAMNINGUR OG SAMSTARFSNEFND

Samstarfssamningur Háskóla Íslands og safnsins er frá 2009. Tveir nýir fulltrúar frá HÍ voru tilnefndir í samstarfsnefnd 2010, þeir Halldór Jónsson sviðsstjóri Vísindasviðs og Sigurður J. Hafsteinsson fjármálastjóri. Þá sitja einnig í samstarfsnefndinni Ingibjörg Steinunn Sverrisdóttir landsbókavörður og Áslaug Agnarsdóttir sviðsstjóri Þjónustusviðs. Samstarfsnefndin fjallaði m.a. um Skemmuna, að hætt skyldi skráningu BA-ritgerða í Gegni, vann að undirbúningi fyrir stefnu HÍ um opinn aðgang að rannsóknarupplýsingum, auk þess sem farið var yfir samstarfssamninginn í lok ársins og árangurinn af honum metinn. Ekki þótti ástæða til að breyta samningnum.

HÁSKÓLAÞING

Háskólaþing kom tvisvar saman á árinu. Þann 13. maí var kynnt aðgerðaáætlun vegna stefnu HÍ 2011-2016 og rætt um samstarf opinberu háskólanna fjögurra en þar er horft á faglegan ávinning og aukin gæði. Ennfremur var rætt um mögulegar aðgangstakmarkanir. Þann 9. desember fjallaði háskólaþing um framkvæmd stefnu HÍ 2011-2016 og drög að umhverfis- og sjálfbærnistefnu, auk þess sem kynnt var tillaga starfshóps um þróun og innleiðingu aðgangstakmarkana fyrir fjölmennar námsleiðir í grunnnámi.

SKEMMAN OG SKIL NÁMSRITGERÐA Á STAFRÆNU FORMI

Rekstur Skemmunnar gekk vel og er vefurinn meðal vinsælustu vefja safnsins. Háskólinn á Hólum undirritaði samstarfssamning um Skemmuna 12. desember og eru þá allir háskólarnir þátttakendur í samstarfinu. Þróun Skemmunnar er stjórnað af verkefnisstjórn sem í sitja fulltrúar allra samningsaðila en Lbs-Hbs sér um rekstur og tæknimál. Um áramót voru um 10.000 verk aðgengileg í Skemmuni en lögð er áhersla á að þau séu í opnum aðgangi.

100 ÁRA AFMÆLI HÁSKÓLA ÍSLANDS

Haldið var upp á 100 ára afmæli HÍ á árinu 2011 með ýmsu móti og viðburðir haldnir allt árið. Framlag safnsins var stafræn endurgerð *Árbókar Háskóla Íslands 1911-2009*, *Nýja stúdentablaðsins 1933-1966* og *Stúdentablaðsins 1924-2010*. Ritin eru aðgengileg á timarit.is.

STÚDENTARÁÐ HÁSKÓLA ÍSLANDS

Tveir fundir voru haldnir með hagsmunanefnd stúdenta. Í samráði við stúdentaráð er afgreiðslutími í prófum lengdur um nokkra klukkutíma.

Starfsmenn við opnun sýningarinnar *Lífsverk*.

INNLENT SAMSTARF

HÁSKÓLABÓKAVERÐIR

Háskólabókaverðir hittast reglulega og á árinu voru haldnir tveir fundir, í bókasafni Háskólans á Bifröst og í bókasafni Menntavísindasviðs HÍ. Meðal helstu mála sem rædd voru má nefna: málefni Landsaðgangs, skráningu lokaritgerða í Gegni, ritstuldarhugbúnaðinn Turnitin, OpenAIREplus verkefnið, vinnuhóp um upplýsingalæsi og NordINFOLIT, Skemmuna, *leitir.is*, Primo Central Index, bX ábendingaþjónustuna og frumvarp til bókasafnalaga.

LANDSKERFI BÓKASAFNA

Starfsmenn safnsins taka mikinn þátt í vinnu við þróun og uppfærslur Gegnis og sérfræðingar frá safninu sjá um og taka þátt í kennslu á námskeiðum á vegum Landskerfis bókasafna. Landsbókavörður fer með hlut ríkisins í stjórn fyrirtækisins. Á vegum Landskerfis starfa Skráningarráð og Efnisorðaráð. Fulltrúi safnsins í Skráningarráði er Sigrún Jóna Marelsdóttir en Hildur Gunnlaugsdóttir gæðastjóri Gegnis situr einnig fundi ráðsins. Í Efnisorðaráði situr Ragna Steinarsdóttir af hálfu safnsins. Safnið sér um alla efnisorðavinna í Gegni.

10 ára afmæli

Landskerfi bókasafna hélt upp á tíu ára afmæli fyrirtækisins með ráðstefnu í Þjóðmenningarhúsinu þann 11. nóvember. Aðalfyrirlesari var Marshall Breeding frá Bandaríkjunum sem fjallaði um hvernig upplýsingatækni og miðlun á bókasöfnum er að breytast m.a. með sífellt auknu stafrænu efni og rafbókum. Aðrir frummælendur voru Sveinbjörg Sveinsdóttir framkvæmdastjóri, Snæbjörn Ingi Ingólfsson frá Nýherja, Egill Örn Jóhannsson varaformaður Félags íslenskra bókaútgefenda, Viktor Arnar Ingólfsson rithöfundur, Hrafnhildur Hreinsdóttir formaður Upplýsingar og Árni Sigurjónsson stjórnarformaður Landskerfis. Í lok ráðstefnunnar opnaði Katrín Jakobsdóttir menntamálaráðherra nýjan leitarvef *leitir.is* en á honum er aðgengi á einum stað að fjölbreyttum safnkosti bókasafna á Íslandi og efni valinna sérsafna. Ráðstefnustjóri var Ingibjörg Steinunn Sverrisdóttir landsbókavörður.

Samþætt leitarvél fyrir Ísland – *Leitir.is*

Á árinu færðist aukinn þungi í vinnuna við samþætta leitarvél fyrir Ísland. Leitarvélin er af gerðinni Primo frá ExLibris og beta-útgáfa af kerfinu var tekin í notkun 31. mars og opnað fyrir athugasemdir og lagfæringar. Kerfið var síðan opnað á

afmælisráðstefnunni, undir heitinu *leitir.is*. Þau gögn sem í fyrstu eru aðgengileg í leitarvélinni eru: *bækur.is* sem er stafræn endurgerð gamalla íslenskra bóka, *Elib* sem er áskrift bókasafns Norræna hússins að rafrænum bókum, *Gegnir* sem er samskrá íslenskra bókasafna, *Hirslan* sem geymir vísinda- og fræðigreinar starfsmanna Landspítala-háskólasjúkrahúss, *hvar.is* sem er Landsaðgangur að erlendum gagnasöfnum og rafrænum tímaritum, myndavefur Ljósmyndasafns Reykjavíkur sem inniheldur fjölmörg ljósmyndasöfn í eigu safnsins, *skemman.is* sem er safn námsritgerða og rannsóknarita háskólanna og *timarit.is* sem veitir aðgang að fjölmörgum dagblöðum og tímaritum sem hafa verið gefin út á Íslandi, Grænlandi og í Færeyjum.

Gegnir í 20. útgáfu

Í febrúar hófst uppfærsla Gegnis í 20. útg. Aleph kerfisins. Byrjað var á því að opna kerfið í prófunarumhverfi en sjálf uppfærslan var gerð um miðjan ágúst og gekk allt skv. áætlun. Notendur greina ekki miklar breytingar þar sem nýja útgáfan snýst ekki síst um uppfærslu á undirliggjandi kerfum. Sem dæmi má nefna að Gegnir var settur upp á nýjar vélar og verður það væntanlega til þess að kerfið verður hraðvirkara en áður. Landskerfi stóð fyrir fjölda námskeiða þar sem farið var yfir breytingar á ýmsum þáttum kerfisins og einnig tengingunni við *leitir.is*.

Aðfangaskráning í Gegni

Á árinu var unnið að innleiðingu aðfangaskráningar í Gegni í skylduskilum Lbs-Hbs. Prufukeyrslur hófust í ágúst og vel gekk að sníða flesta vankanta af ferlinu. Framvegis verður nýtt efni sem berst í skylduskilum (bækur og ársskýrslur) aðfangaskráð. Tilgangurinn er að fylgjast betur með því efni sem berst í húsið og líftíma þess, auk þess sem kerfið býður upp á ýmis eyðublöð s.s. lista yfir skil. Þá er þess vænst að tölfræði um safnkostinn muni stórbatna í framtíðinni og að betra yfirlit fáiast yfir vantanir. Í framhaldi verður hugað að öðru efni s.s. tímaritum og hljóðritum.

Gæðahópur

Gæðahópur Gegnis hélt áfram starfi sínu á árinu en markmiðið er að auka gæði bókfræðiupplýsinga í Gegni og stuðla að aukinni skilvirkni í leitum og skráningu. Í hópnum sitja Ragna Steinarsdóttir og Hildur Gunnlaugsdóttir af hálfu safnsins. Hópurinn vann m.a. að endurlyklun bókfræðigrunns, nafnmyndastjórn, kerfiskeyrslum, tölfræði og efnisorðum.

HASK - Handbók skrásetjara Gagnis

Handbók skrásetjara Gagnis, sem starfsmenn safnsins sjá um, var uppfærð tvisvar á árinu. Umferð um vefinn hask.bok.hi.is er talin eins og á öðrum vefjum safnsins.

SFX krækjuckerfið og bX ábendingaþjónustan

Nokkur háskólasöfn hafa notað SFX frá árinu 2009 en grunnupplýsingar um áskriftir í Landsaðgangi eru í kerfinu auk upplýsinga um séráskriftir hvers skóla. SFX er krækjuckerfi sem býr til krækju á efni í rafrænum aðgangi. Ef notandi hefur ekki aðgang að efninu fylgja upplýsingar um hvernig hægt er að nálgast það. SFX má einnig nota sem tímaritalista og til að setja fram leitarniðurstöður, til dæmis í samleitarkerfi. Hægt er að leita að tímaritum bæði eftir titlum þeirra og einstökum greinum. Í árslok keypti Landskerfi bX ábendingaþjónustuna frá ExLibris. Hún tengist SFX og vísar notendum áfram á skylt efni í þeim rafrænu áskriftum sem standa notendum til boða hér á landi.

Primo Central Index (PCI)

Forsenda fyrir birtingu rafrænna áskrifta í *leitir.is* er að áskriftirnar séu virkjaðar í Primo Central Index. Ársáskrift af PCI fylgdi með kaupunum á Primo og efni Landsaðgangs var virkjað í október og aðgengilegt á *leitir.is* frá upphafi. Unnið er að því að fá einnig inn séráskriftir háskólanna og Landskerfi festi kaup á kerfinu í lok ársins.

ALEFLI – NOTENDAFÉLAGS GEGNIS

Fulltrúaráð Aleflis er skipað einum fulltrúa frá hverri stjórnunareiningu eins og þær eru myndaðar af Landskerfi bókasafna. Í stjórnunareiningu 7 eru tvö söfn, Lbs-Hbs og Bókasafn Landspítala-Háskólasjúkrahúss. Helga Kristín Gunnarsdóttir sat í fulltrúaráðinu fyrir hönd safnsins. Alefli hélt notendaráðstefnu í fyrirlestrasal safnsins 11. nóv. Sveinbjörg Sveinsdóttir framkvæmdastjóri Landskerfis kynnti nýju leitargáttina og Philipp Hess Frá ExLibris ræddi um næstu kynslóð bókasafnakerfa og þá vinnu sem fyrirtækið er með í undirbúningi. Kristín Indriðadóttir ræddi um breytta starfshætti á bókasöfnum og starfsmenn Bókasafns norræna hússins kynntu útlán rafráða frá sænska fyrirtækinu *Elib*.

UPPLÝSING – FÉLAG BÓKASAFNS- OG UPPLÝSINGAFRÆÐA

Reglulegir fræðslufundir Upplýsingar, félags bókasafns- og upplýsingafræða, undir heitinu *Morgunkorn* voru haldnir í fyrirlestrasal safnsins árið 2011.

Þá hélt félagið námskeið um tölfræði auk þess sem niðurstöður ímyndarhóps um starfsheiti fyrir starfsfólks á bókasöfnum voru kynntar.

Bókasafnsdagurinn

Haldið var upp á Bókasafnsdaginn 14. apríl undir fyrirsögninni *Bókasafn – heilsulind hugans*. Ingi-björg Bergmundsdóttir tók þátt í vinnuhópi á vegum Upplýsingar en ýmsir aðrir starfsmenn safnsins komu að málinu. Um 140 söfn tóku þátt í því að gera sér dagamun og fékk dagurinn góða umfjöllun í fjölmiðlum. Starfsfólk frá öllum sviðum safnsins tók þátt í undirbúningi í Þjóðarboðklöðu. Dagskráin hófst á því kl. 10:30 að sýnd var myndin *Landsbókasafn 150 ára* sem er bæði fróðleg og skemmtileg. Nokkuð misjöfn þátttaka var yfir daginn en flestir mættu til að hlusta á *Skáld hússins* eða á milli 45 og 50 manns. Samanlagður fjöldi þeirra sem mættu á hina ýmsu dagskrárliði sem voru í boði var um 170 manns.

NÁMSBRAUT Í BÓKASAFNS- OG UPPLÝSINGAFRÆÐI

Nokkrir nemar í bókasafns- og upplýsingafræði við HÍ luku vikulöngu vettvangsnámi í safninu. Þau fengu innsýn í starfsemi sviðanna og unnu ýmis þörf verkefni. Þrír viðburðir voru haldnir í safninu sem framlag námsbrautarinnar til aldarafmælis Háskóla Íslands og voru þeir einnig liðir í 55 ára afmælisdagskrá greinarinnar, en kennsla í bókasafnsfræði hófst við HÍ 1956:

Málstofa um réttinn til upplýsinga- og tjáningarfrelsis

Málstofa um gagnsæi, góða stjórnsýsluhætti og baráttu gegn spillingu var haldin á vegum IFLA/FAIFE í fyrirlestrasalnum þann 8. febr. FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression) er nefnd á vegum Alþjóðasamtaka bókasafna (IFLA) sem vinnur að bættum aðgangi að upplýsingum og tjáningarfrelsi. Fjallað var um mikilvægi þess að standa vörð um frelsi allra þjóðfélagsþegna til upplýsinga og þann vanda sem getur orðið ef það er skert. IFLA hefur lýst því yfir að þungamiðja ábyrgðar í starfi bókasafna og upplýsingamiðstöðva sé að styðja við og efla grundvallaratriði vitsmunalegs frelsis og veita óhindraðan aðgang að upplýsingum. Rætt var um hlutverk bókasafna á þessu sviði og hvernig þau geta sinnt því. Umsjónarmaður og aðalfyrirlesari var dr. Paul Sturges, prófessor emeritus við Loughborough University í Bretlandi. Samstarfs- og styrktaraðili var Upplýsing – Félag bókasafns- og upplýsingafræða.

Ráðstefna um gæðastjórnun

Ráðstefnan *Gegnsæi, rekjanleiki og skilvirkni: ávinningur af markvissu gæðastarfi* var haldin í fyrirlestrarsalnum 24. mars. Ráðstefnan var haldin á vegum Stjórnvísí og Háskóla Íslands. Meðal fyrirlesara voru Jóhanna Gunnlaugsdóttir, prófessor sem sagði frá könnun á ISO 9001 vottuðum fyrirtækjum á Íslandi, Elísabet Dolinda Ólafsdóttir sem sagði frá innleiðingu Geislavarna ríkisins á ISO 9001 staðlinum og Margrét Eva Árnadóttir sem fjallaði um samspil gæðastjórnunar, skjalastjórnunar og verkefnastjórnunar.

Þekking til framtíðar – nýbreytni og þróun í rannsóknum

Málþing námsbrautar í bókasafns- og upplýsingafræði var haldið í fyrirlestrasal safnsins 14. okt. Megintilgangurinn var að skapa fagaðilum vettvang til að kynnast nýbreytni í rannsóknum í greininni. Á

málþinginu kynntu fræðimenn, framhaldsnemar og nýútskrifaðir meistaranemar rannsóknir sínar.

MIÐSTÖÐ MUNNLEGRAR SÖGU

Í stjórn Miðstöðvar munnlegrar sögu sátu Guðmundur Jónsson prófessor við HÍ, Þorsteinn Helgason dósent við HÍ, Irma Erlingsdóttir forstöðumaður Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum, Gísli Sigurðsson Stofnun Árna Magnússonar og Örn Hrafnkelsson Lbs-Hbs. Verkefnastjóri var Arnþór Gunnarsson. Fjórtán stór söfn skiluðu sér til safnsins s.s. um hernámið í Mosfellssveit, íþróttakonur, mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld, gögn frá Sagnfræðingafélagi Íslands, auk sumarverkefnis Miðstöðvarinnar í samvinnu við Þjóðfræðistofu og Vinnumálastofnun undir yfirskriftinni „Hvernig var í útlöndum?“ Unnið var að sameingu Miðstöðvarinnar við Lbs-Hbs og er gert ráð fyrir að það verði á árinu 2012.

Prúðbúnir starfsmenn við opnun sýningarinnar *Lífsverk*.

ERLENT SAMSTARF

NORON

Norrænir lands- og ríkisbókaverðir hittast reglulega og á síðasta ári tóku enn fremur þátt í fundum yfirmaður Stadsbiblioteket í Árósum sem hefur hlutverk sem þjóðbókasafn og forstöðumaður Bibliotek og Medier í Danmörku. Í janúar var fundur landsbókavardanna í Kaupmannahöfn með yfirmönnum tæknimála í hverju safni. Landsbókavörður og Kristinn Sigurðsson sóttu fundinn. Þá var fundur í Osló 3.-4. maí. Rætt var um opinn aðgang að rannsóknupplýsingum OA og Nordbib verkefnið, auk samvinnu safnanna á sviði upplýsingatækni, mál-efnum TEL og samvinnu við almenningsbókasöfn. Þriðji fundurinn var í Helsinki 3.-4. nóvember en landsbókavörður sótti ekki fundinn.

NORDBIB

Nordbib er fjármögnunarverkefni á vegum Nordforsk og Norrænu ráðherranefndarinnar sem hófst 2006. Upphaflega stóð til að því lyki 2010 en fjármagn hefur fengist til að halda því áfram um sinn. Markmiðið er að móta sameiginlega norræna afstöðu til opins aðgengis að rannsóknarupplýsingum og dreifingu þeirra (Open Access – OA). Verkefninu er stýrt af NORON hópnunum, en auk þess starfar verkefnishópur sem í sitja fimm norrænir fulltrúar og er Áslaug Agnarsdóttir fulltrúi Íslands. Framkvæmdastjóri er Mikkel Christoffersen. Lokið var við að úthluta öllum styrkjum 2009 en verkefnin hafa teygst fram á 2011. Ætlunin er að ljúka verkefninu árið 2012 með ráðstefnu. Þá var unnið að mótun framhaldsverkefnis um varðveislu rannsóknagagna.

CENL – CONFERENCE OF EUROPEAN NATIONAL LIBRARIANS

25. ársþing samtaka evrópskra þjóðbókavarda CENL var haldið í Konunglega bókasafninu í Kaupmannahöfn dagana 26.-27. september. Á dagskrá þingsins, sem jafnframt er aðalfundur, var farið yfir starf fastanefnda um stafræna útgáfu, höfundaréttarmál og föst verkefni s.s. rekstur Evrópubókasafnsins TEL og *Europeana*. Þá var fjallað um áhrif niðurskurðar á stefnu og forgangsverkefni þjóðbókasafna og skylduskil sem kjarnaverkefni. Landsbókavörður var með framsögu um niðurskurð ásamt kollegum frá Írlandi, Tékklandi og Frakklandi og sköpuðust miklar umræður, enda standa flest þjóðbókasöfn frammi fyrir niðurskurði á næstunni.

EVROPUVERKEFNI

Safnið tók þátt í Evrópuverkefnum sem rekin eru á vegum eða í tengslum við CENL.

Evrópubókasafnið - TEL

Safnið er fullgildur aðili að Evrópubókasafninu (The European Library - TEL) síðan 2007 en CENL rekur verkefnið. Samningur um aðild safnsins var endurnýjaður í mars. Evrópubókasafnið býður upp á samleit á vefnum www.theeuropeanlibrary.org að gögnum frá 48 evrópskum þjóðbókasöfnum og hluti vefjarins hefur verið þýddur á 35 tungumál, þar á meðal íslensku. Gögnin geta verið skrár, bókfræðifærslur og stafrænt efni. Evrópubókasafnið safnar efni frá þjóðbókasöfnum og stórum rannsóknabókasöfnum í Evrópu og miðlar því áfram til *Europeana*. Framlag safnsins felst í að vinna gögn sín þannig að hægt sé að tengja þau við Evrópubókasafnið og síðan *Europeana*. Áfram var unnið að breytingum á skipulagi og stjórnkerfi Evrópubókasafnsins og *Europeana* á árinu í því skyni að gera reksturinn sjálfbæran, en verkefnin hafa að mestu verið rekin af styrkjum frá Evrópusambandinu og framlögum frá þjóðbókasöfnum.

Europeana

Europeana, sem er fjölmeningargátt á vefnum www.europeana.eu, veitir aðgang að fjölbreyttu stafrænu efni evrópskra bókasafna, skjalasafna og minjasafna. Frumgerð *Europeana* var opnuð í janúar 2009 og hluti vefjarins hefur verið þýddur á 29 tungumál, þ.á.m. á íslensku. Þýðingin var unnin í Lbs-Hbs. Rekstur *Europeana* hefur verið aðskilinn frá Evrópubókasafninu og er nú stýrt af *Europeana Foundation*. Um 1500 stofnanir í Evrópu eiga efni í *Europeana* og er *Europeana Network* n.k. notendafélag eða samstarfsvettvangur þeirra, auk þess að eiga fulltrúa í stjórn *Europeana Foundation*. Safnið er aðili að samstarfsnetinu.

Reading Europe – Top 100 books

Safnið tók þátt í verkefninu *Reading Europe – Top 100 books* eða *100 helstu bækur* á vegum *Europeana*. Þjóðbókasöfn Evrópu völdu 80-100 gersemar eða mikilvægar og áhugaverðar bækur og handrit, sem gefa mynd af útgáfu hvers lands. Verkin verða mynduð og skráð og síðan verða lýsigögn og stafræn endurgerð ritanna birt í *Europeana*.

Medievo Europeo COST

Safnið tekur þátt í verkefninu *Medievo Europeo – Medieval Cultures and Technological Resources* sem er hluti af *COST* netverkefni Evrópusambandsins. Tilgangurinn er að auðvelda evrópskum vísindastofnunum að byggja upp samstarfsnet á ákveðnum rannsóknarsviðum. Þátttakendur skiptast á reynslu og niðurstöðum með skipulegum hætti (fundir, ráðstefnur o.fl.) og stuðla þannig að betri árangri. Markmið þess hluta verkefnisins, sem safnið tekur þátt í, er að leiða saman sérfræðinga frá evrópskum söfnum og stofnunum sem varðveita handrit og skjöl fyrri alda og búa til „vinnurými“ til að ýta undir samvinnu milli þeirra sem varðveita slík gögn og rannsakenda. Skipst er á skoðunum um lausnir, verkefni samþætt, samskipti á milli gagnaveitna aukin, nýjasta tækni í miðlum innleidd og þróuð áfram, auk þess sem tekið er á móti fræðimönnum í starfaskipti. Í verkefninu eru fjórir vinnuhópar: a) höfundar og textar, b) skráning handrita og skjala, c) stafrænir textar og d) sýndarveruleiki. Vonast er til að verkefnið hafi þau áhrif að skráningarfærslur og stafrænar myndir handrita og skjala og gagnagrunnar verði sýnileg, að skráning og lýsing á handritum og skjölum verði stöðluð og að rannsakendur verði þjálfaðir í notkun á slíkum gagnagrunnum. Jafnframt er lögð áhersla á tengsl við *Europeana* og *TEL*. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og Árnasafn í Kaupmannahöfn eru einnig þátttakendur.

IFLA-ÞING Í PUERTO RICO

77. IFLA-þingið var haldið í San Juan á Puerto Rico dagana 13.-18. ágúst undir yfirskriftinni *Libraries beyond Libraries: Integration, Innovation and Information for all*. Nokkrir Íslendingar sóttu þingið en enginn af hálfu Lbs-Hbs.

CDNL – CONFERENCE OF DIRECTORS OF NATIONAL LIBRARIES

Árlegur fundur alþjóðasamtaka landsbókavarda var haldinn í tengslum við þing IFLA. Landsbókavörður sótti ekki fundinn.

IIPC – INTERNATIONAL INTERNET PRESERVATION CONSORTIUM

Safnið er þáttakandi í IIPC en samtökin hafa það markmið að skilgreina hvað þarf til að varðveita vefsíður einstakra landa (og jafnvel þegar fram í sækir allar vefsíður) þannig að vitrænt og menningarlegt innihald Vefsins fari ekki forgörðum. Kristinn Sigurðsson situr í stjórn samtakanna af hálfu safnsins. Jafnframt tekur safnið þátt í starfi vinnuhóps um söfnun vefsíðna (Harvesting Working Group). Aðilum sem taka þátt í samstarfinu hefur fjölgað og eru nú um 40 og unnið er að því að skilgreina áframhaldandi starfsemi og verkefni. Talsverð þekkingaryfirfærsla hefur átt sér stað vegna nýrra aðila, en fyrirhuguð er áframhaldandi þróun á söfnunartækjum.

ALÞJÓÐLEGUR SUMARSKÓLI Í HANDRITA-FRÆÐUM

Dagana 10.-18. ágúst var haldinn á vegum Den Arnamagnæanske Samling, í samvinnu við Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og Lbs-Hbs, áttundi Alþjóðlegi sumarskólinn í handritafræðum. Skólinn var að þessu sinni haldin af Stofnun Árna Magnússonar í Reykjavík, en er haldinn annað hvert ár í Kaupmannahöfn. Þátttakendur fengu kynningu á handritasafni og notuðu nemendur m.a. handrit sem eru varðveitt þar. Þá tók Bragi Þ. Ólafsson þátt í kennslu.

MENOTA

Ráðsfundur Menota (Medieval Nordic Text Archive) var haldinn í kennslustofunni 26. ágúst. Menota er samráðsvettvangur norrænna bóka- og skjalasafna og rannsóknastofnanna sem varðveita og vinna með forna norræna texta. Markmið hópsins er að vinna að leiðum til miðla textum á stafrænu formi. Fulltrúar safnsins sitja fundi þegar þeir eru haldnir hér á landi. Fulltrúar á fundinum komu frá öllum Norðurlöndunum nema Finnlandi. Fyrir hönd safnsins sátu fundinn Örn Hrafnkelsson og Sigríður Hjördís Jörundsóttir.

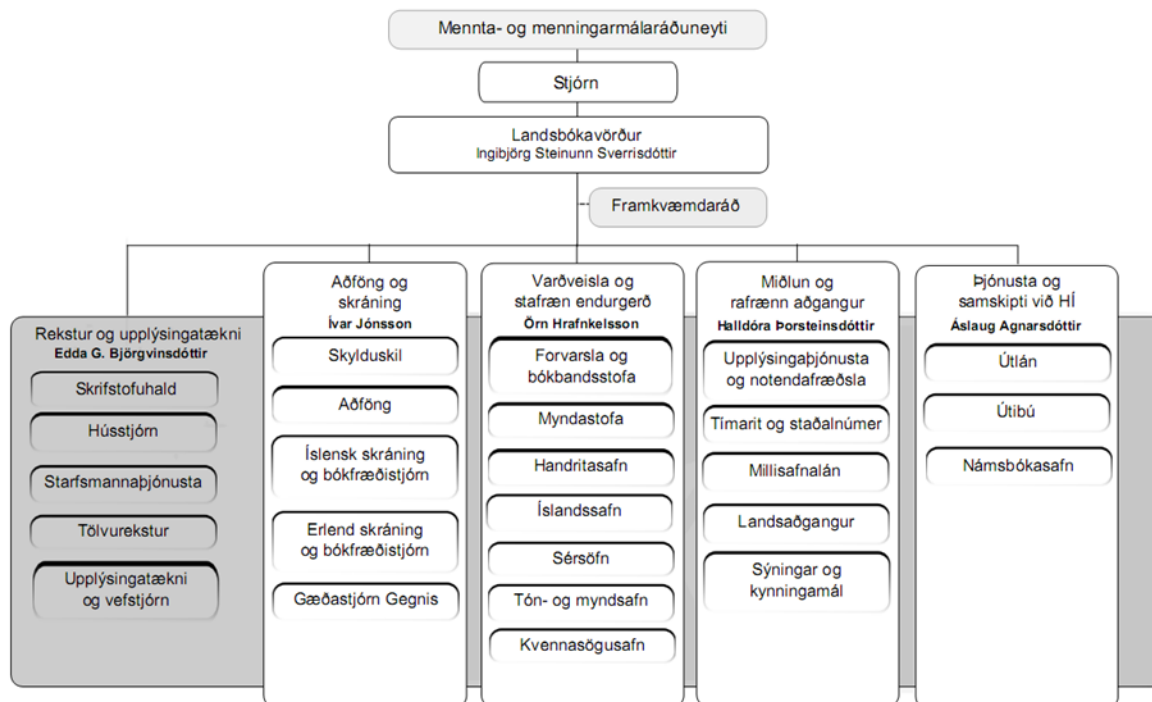
SAMNINGAR

- 30.12.2010 Nyttjaleyfis- og þjónustusamningur við Hugvít hf. vegna GoPro skjalastjórnarkerfisins var endurnýjaður, auk samnings um hýsingu kerfisins hjá kerfisveitu Hugvits.
- 16.02.2011 Samningur við Lögfræðingafélag Íslands um stafræna endurgerð *Tímarits lögfræðinga 1951 - 2005*.
- 11.03.2011 Samningur við Conference of European National Librarians (CENL) um aðild Lbs-Hbs að The European Library (TEL).
- 18.03.2011 Samningur við Motus um innheimtuþjónustu vegna vanskila á efni í útláni.
- 01.04.2011 Samningur við Háskóla Íslands um stafræna endurgerð *Árbókar Háskóla Íslands*.
- 01.04.2011 Samningur við Stúdentaráð um stafræna endurgerð *Stúdentablaðsins og Nýja stúdentablaðsins*.
- 17.06.2011 Samningur við Alexander Street Press vegna aðgangs að gagnasafninu *Women and Social Movements – International*.
- 19.08.2011 Tækjaleigusamningur við EJS vegna endurnýjunar starfsmannatölva og fleiri tækja.
- 23.08.2011 Samningur við SAGE Publications vegna aðgangs að gagnasafninu *Encyclopedia of Perception*.
- 06.09.2011 Samningur við Siglfirðingafélagið um stafræna endurgerð *Fréttabréfs Siglfirðingafélagsins í Reykjavík*.
- 08.09.2011 Samningur við Krabbameinsfélagið um stafræna endurgerð *Fréttabréfs um heilbrigðismál og Heilbrigðismála*.
- 25.10.2011 Samstarfssamningur um verkefnið *Rannsókn og skráning á hljóðheimildum úr Húnaþingi vestra*.
- 09.11.2011 Samningur við Málfundafélagið Faxe um stafræna endurgerð *Faxe*.
- 24.11.2011 Samningur við Skýrr ehf um MatarStund.
- 09.12.2011 Samstarfssamningur við Rannís-verkefnið *Menningarsköpun Sigurðar málara og Kvöldfélagsmanna 1857-1974*.
- 12.12.2011 Samstarfssamningur við Háskólann á Hólum um þátttöku í Skemmunni.

Samið var við eftirtalda aðila um greiðslur í þrjú ár (2011-2013) vegna landsaðgangs að stafrænum tímaritum frá ASCE og *EI-Village Compendex*:

- 06.04.2011 Landsvirkjun
Mannvít
Orkuveita Reykjavíkur
Verkís
- 10.05.2011 EFLA verkfræðistofa

SKIPURIT

Sólveig Pétursdóttir formaður afmælisnefndar Jóns Sigurðssonar flytur ávarp við opnun sýningarinnar *Lífsværk*.

REKSTUR OG UPPLÝSINGATÆKNI

Sviðið ber ábyrgð á allri innri þjónustu safnsins, þ.e. fjármálum, starfmannamálum, almennu skrifstofuhaldi, upplýsingatækni, vefumsjón, rekstri húss og lóðar, auk samninga um rekstur mötuneytis og veitingastofu. Sviðsstjóri rekstrarsviðs er jafnframt fjármálastjóri safnsins. Í árslok var fjöldi starfsfólks 12 og ársverk voru 11,75. Sviðsstjóri er Edda Guðrún Björgvinsdóttir.

FJÁRMÁL – SKRIFSTOFUHALD

Endanlegur rekstrar- og efnahagsreikningur safnsins árið 2011 liggur ekki fyrir en staðan við lokagerð ársskýrslunnar er birt í árstölum safnsins á bls. 41 og þar kemur einnig fram skipting rekstrargjalda (sjá einnig bls. 7). Bráðabirgðaniðurstöður gera ráð fyrir 14.7 millj. kr. halla, en gert var ráð fyrir 25 millj. kr. halla í rekstraráætlun. Afkoman er því mun betri en reiknað var með og er það ekki síst að þakka aðhaldi í rekstri.

Skjalastjórn

Nýr nytjaleyfis- og þjónustusamningur vegna GoPro var undirritaður í desember 2010. Samhliða var gengið inn í hýsingu kerfisins hjá kerfisveitu Hugvits. Nú hafa 36 starfsmenn aðgang að skjalastjórnarkerfinu GoPro.net, sem er í útgáfu 1.6.2.0 Alls voru stofnuð 206 (233) mál í GoPro árið 2011. Unnið var að frágangi eldri skjala í geymslu. Þrír File-Maker gagnagrunnar frá Þjóðskjalsafni eru notaðir fyrir geymsluskráningu, einn fyrir Lands

bókasafn Íslands, einn fyrir Háskólabókasafn og einn fyrir sameinað safn frá 1994.

HÚSSTJÓRN

Hlutverk hússtjórnar er að sjá um viðhald og rekstur Þjóðarbókhöðunnar, hafa umsjón með kerfum og búnaði hússins, annast samskipti við þjónustuverktaka, vöktun og ýmsa þjónustu við starfsmenn. Hússtjórn hefur umsjón með ljósritunarvélum og prenturum ásamt ljósritun fyrir gesti og starfsmenn.

Framkvæmdir

Nokkuð var um framkvæmdir á árinu. Skipt var um reimskífur og reimar í loftræsissamstæðum. Ný skilti voru sett upp vegna skipulagsbreytinga. Skipt var um sápubox og settar hurðapumpur á hurðir inn á snyrtingar. Breyting var gerð á vaktstöð í lessal handritasafns, en vaktstöðin var færð fyrir miðjan sal. Nýtt IP símkerfi var tekið í notkun, gamla analog stöðin sem tengd var við símkerfi

Háskólans var lögð niður. Húsjórnarkerfið (Lenel) var uppfært og ný tölva sett upp. Byrjað var á að yfirfara EMC stýrivélarnar sem stýra m.a. loftræsikerfunum. Loftræsikerfin voru rækilega yfirfarin og dælur í rakakerfum yfirfarnar, skipt var um legur í þeim og þær sandblásnar. Gólf í kjallara milli kjarna 2 og 3 var tekið í gegn, raki hafði komist í gólfdukin vegna utanaðkomandi leka. Dúkurinn var fjarlægður og gólfíð meðhöndlað með slitsterku epoxyefni. Skipt var um perur í loftaböllum á öllum hæðum. Afgreiðslulína í veitingastofu var endurnýjuð. Tveir nýir kælar voru settir upp og við þá ný kælipressa. Í tón- og myndsafni voru settir nýir skjáir og fjarstýringar. Bætt var við sjö nýjum eftirlitsmyndavélum á nokkrum stöðum í húsinu. Settir voru upp skjáir við afgreiðslu í veitingastofu og mótuneyti fyrir starfsfólk til að greiða fyrir mat með aðgangskorti. Í september var Framkvæmdasýslu ríkisins falið að sjá um útboð á viðgerðum á gluggaáfellum, þær voru ýmist brotnar eða skemmdar sökum raka. Við skoðun var sýnilega ekki farið eftir teikningum arkitekta við smíði áfellanna. Þær lágu utan í álvinkil sem heldur glerinu, og við sérstakar aðstæður myndaðist þéttiraki á álvinklinum sem viðurinn drakk í sig og fúnaði með tímanum. Að skoðun lokinni var ákveðið að taka alla karmana úr og gera við þá. Þrem fyrirtækjum voru send útboðsgögn. Trésmiðjan Akur var með lægsta verðið og var gengið til samninga við hana í desember.

Þrif

Þrifin voru með svipuðum hætti og undanfarin ár með smá breytingum sem gerðar eru eftir þörfum. Fyrirtækið ISS sér um þrifin.

Ýmislegt

Þann 3. janúar, fyrsta vinnudag ársins, fór fram hefðbundin prófun á öryggisbúnaði hússins.

Geymslusafn í Mjódd

Engar framkvæmdir voru í Mjódd á árinu.

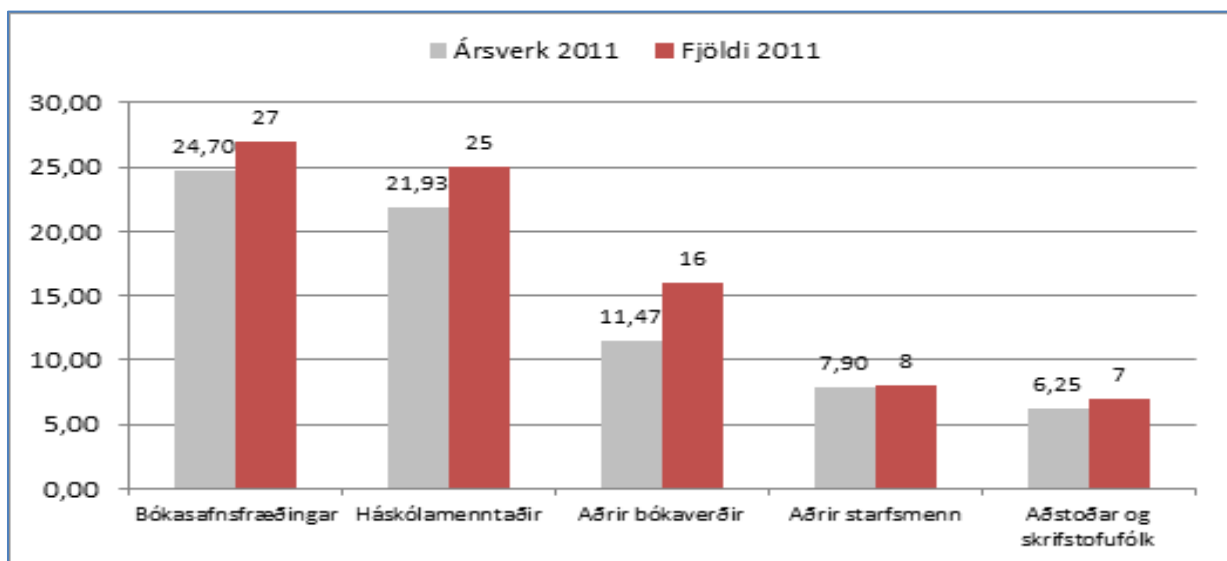
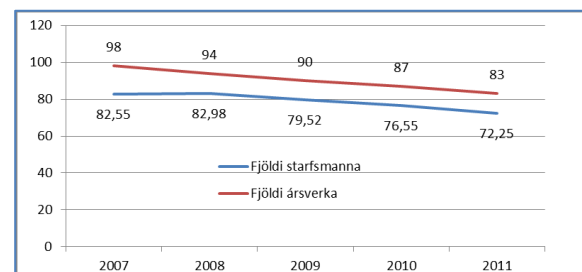
Varaeintakasafn í Reykholti

Bætt var við hillum fyrir tímarit sem er verið að vinna í og flokka. Í ljós kom að endurbætur á húsinu eru orðnar tímabærar, en leki uppgötvaðist frá þakinu. Þakpappinn er farinn að losna, útveggir mikið sprungnir og farið að molna úr steypu. Setja þarf nýja útihurð við stigaganginn, en vatn lekur inn um hana í vondum veðrum.

STARFSMANNAPJÓNUSTA

Starfsmannapjónusta heldur utan um öll málefni sem tengjast starfsmönnum, launavinnslu, ráðningar og fræðslu. 12 starfsmenn hættu störfum á árinu: sex námsmenn á tímabundnum ráðningarsamningum, tveir vegna aldurs og fjórir hættu störfum vegna annarra ástæðna. Eiginleg starfsmannavelta árið 2011 var 4.8%.

Starfsmannavelta	
2011	4.8%
2010	5.7%
2009	3.3%
2008	5.3%
2007	8.2%

Fræðsla

13 atburðir voru á fræðsludagskrá árið 2011, 3 á vorönn og 10 á haustönn. 322 þátttakendur notuðu 437 vinnustundir í fræðslu innanhúss.

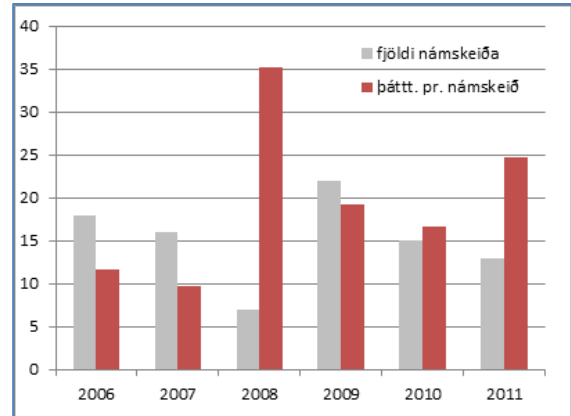
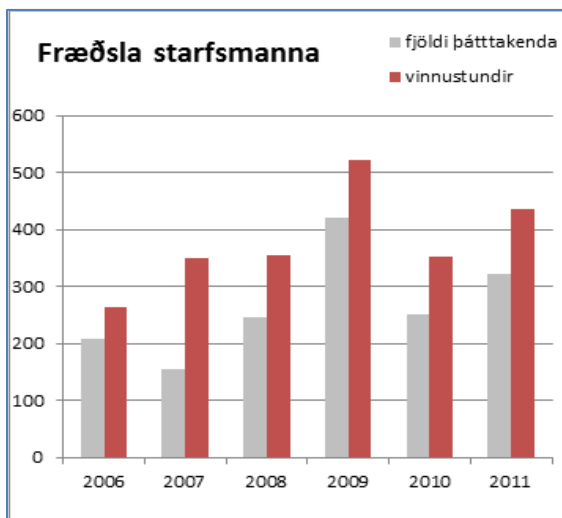
Þrír fyrirlestrar snerust um almennt heilbrigði: Valgeir Sigurðsson frá Vinnuvernd ræddi um þjálfun líkamans í Lífshlaups mánuðinum, og ráðgjafarþjónusta Krabbameinsfélagsins kom tvisvar og fjallaði annars vegar um karla og krabbamein í mars og hins vegar um konur, lífsstíl og krabbamein í október.

Bragi Þ. Ólafsson og Sigríður Hjördís Jörundsdóttir sögðu frá undirbúningi sýningarinnar um Jón Sigurðsson, og Örn Hrafnkelsson kynnti nýjustu viðbætur á vefjunum *timarit.is*, *handrit.is* og *bækur.is*. Rannver Hannesson hélt þrjú sérsniðin námskeið í nóvember um meðferð bóka fyrir starfsfólk á sviðum aðfanga, varðveislu og þjónustu.

Tölvu og verkfræðiþjónustan hélt fyrirlestur um nýjungar í Windows 7 og Office 2010 í september en hugbúnaðurinn var settur upp á starfsmanna-tölvur sumarið 2011. Haldið var örnámskeið um fundarboð í Outlook og í október var tölvuverið opnað tvisvar fyrir sjálfsnám gegnum *tolvunam.is*, þar sem þátttakendur lærðu betur á Office 2010 og Outlook 2010.

Landskerfi bókasafna hélt kynningu á nýrri leitar-gátt, *leitir.is* og Hildur Gunnlaugsdóttir og Ragna Steinarsdóttir kynntu samstarfsfólki leitarmögu-leika í starfsmannaáðgangi Gegnis.

Þá sagði Auður Styrkárdsdóttir frá Parísarferð starfsmanna í október þar sem franska þjóðbóka-safnið var heimsótt, og Ingibjörg Bergmundsdóttir og Birgir Björnsson kynntu ferð sína á Online ráð-stefnuna sem haldin var í London.

TÖLVUREKSTUR

Hlutverk tölvureksturs er að sjá um að tölvur, netþjónar og netbúnaður safnsins séu í góðu lagi svo ekki verði truflun á starfsemi þess.

Þörf fyrir diskarými eykst stöðugt einkum vegna vefsöfnunar og stafrænnar endurgerðar safnefnis og var tveimur 16 terabæta diskastæðum bætt við á árinu. Heildar geymslurými safnsins fyrir stafræn gögn er nú tæp 100 terabæt, þar af um helmingur hjá fyrirtækinu Advania. Skipt var um allar tölvur starfsmanna, 95 talsins, í nýjustu gerð Optiflex vinnustöðva frá DELL. Nýtt stýrikerfi Windows 7 sem og Office 2010 hugbúnaður voru tekin í notkun.

Afritunarkerfi safnsins voru flutt á nýjan og öflugri netþjón og uppfærð í nýjustu útgáfu. Jafnframt því var hætt að nota segulbönd til afritunartöku. Öll afrit eru nú geymd á diskum og diskastæðum. Þá var netþjóni í hýsingarsal Advania sem sér um öll samskipti við diskabox safnsins skipt út fyrir nýjan.

Tekið var í notkun nýtt IP símkerfi og ný símtæki og er símalausnin hýst hjá Advania. Tölvurekstur sá um innleiðingu á nýju viðverkerfi starfsmanna S5, mótuneytiskerfinu *Matarstund*, sem og stimpilklukkukerfinu *Klukkustund*, en öll kerfin eru frá Advania. Öryggismál tölvukerfanna voru yfirfarin og var eldveggur safnsins tvöfaldaður og speglaður. Settur var upp sérstakur vefþjón þar sem starfsfólk hefur aðgang til að uppfæra vefi safnsins, en jafnframt var lokað á öll skrifréttindi á aðalvefþjóni safnsins.

UPPLÝSINGATÆKNI OG VEF-STJÓRN

Upplýsingatæknihópur greinir, þróar og innleiðir upplýsingatækniverkefni í safninu í samvinnu við aðrar starfseiningar. Verkefnin eru ýmist þróuð innan safnsins eða unnin í samvinnu við aðra, einkum þjóðbókasöfn Norðurlanda. Unnið var að fjölmörgum verkefnum á árinu. Sum eru ný en önnur

hafa verið í vinnslu nokkurn tíma. Það er eðli verk-efnanna að vinnu við þau lýkur ekki fyrr en þau eru lögð af, því eftir innleiðingu hefst viðhald og oft þarf að gera breytingar eða bæta við nýjum verk-þáttum.

Vefsöfnun

Framkvæmd vefsafnanna gekk eðlilega á árinu, en þrjár heildarsafnanir á íslenska þjóðarléninu .is voru gerðar. Yfir 35 þúsund lén tilheyra þjóðarléninu og söfnuðust að meðaltali um 75 milljónir skjala í hverri söfnun. Það er heldur meira magn en árið 2010. Vikulegum söfnunum á sérvöldum vefjum var einnig haldið áfram á árinu. Vefirnir voru valdir af starfsmönnum skylduskila m.t.t. þess að um sé að ræða efni sem skiptir máli í þjóðmála-umræðu og að þeir séu uppfærðir ört. Listinn var endurskoðaður eilítið á árinu en að mestu var framkvæmdin á svipuðum nótum og áður. Þá var einnig gerð ein atburðasöfnun tengd Icesave (III) kosningunum. Gekk söfnunin vel en söfnunarlotur voru alls 8. Starfsmenn skylduskila leituðu að þeim vefjum sem fjölluðu um kosningarnar og var þeim síðan safnað reglulega. Efnið er aðgengilegt á *vef-safn.is*.

Tímarit.is

Notkun á vefnum *tímarit.is* hefur haldist nokkuð jöfn árið 2011 eftir gríðarlega aukningu árið 2010. Um mitt árið 2011 fékk vefurinn andlitslyftingu og ráðgert er að bæta verulega greinaskráningu á árinu 2012. Þá er einnig ráðgert að gera vefinn aðgengilegan í spjaldtölvum og snjallsímum á næsta ári.

Rafhlaðan.is

Nýr vefur, *rafhlaðan.is*, var opnaður árið 2011 en vefurinn er gagnasafn fyrir efni sem verður til stafrænt (born digital). Þar er einkum varðveitt skylduskilaefni sem gefið er út á PDF formi. Þar má nefna skýrslur og greinargerðir stofnana, ráðuneyta og fyrirtækja. Byggir vefurinn á DSpace hugbúnaði en hann hefur verið lagaður að þörfum safnsins.

Skemman.is

Skemman.is er sameiginleg geymsla háskólanna á Íslandi fyrir námsritgerðir og rannsóknarrit starfsfólks. Eftir miklar umbætur árið 2010, var rekstur Skemunnar með eðlilegum hætti árið 2011 og voru engar stórar breytingar gerðar á vefnum.

Handrit.is – Sagnanetið

Sagnanetið geymir stafræna endurgerð ýmissra handrita og rita sem tengjast Íslendingasögnum. Verkefnið á sér langa sögu því vinna við það hófst 1996. Ljóst hefur verið í nokkurn tíma að sú tækni sem notuð var við gerð Sagnanetsins er úr sér gengin og að nauðsynlegt er að uppfæra kerfið. Nýr vefur, *handrit.is* var þróaður m.a. til að leysa Sagnanetið af hólmi og var hann opnaður formlega í apríl 2010. *Handrit.is* hefur náð að festa sig ræki-lega í sessi og er ráðgert að loka Sagnanets vefnum snemma 2012 og vísa heimsóknum á það lén yfir á *handrit.is*.

Bækur.is

1. desember 2010 var vefurinn *bækur.is* opnaður. Þar verður hægt að nálgast stafrænar endurgerðir af íslenskum bókum. Fyrst um sinn er aðallega um að ræða efni frá því fyrir 1900. Ýmsar endurbætur voru unnar á vefnum 2011 í kjölfar opunar hans. Stefnt er að því að bæta aðgengi að vefnum úr spjaldtölvum og snjallsímum á árinu 2012.

Vefstjórn

Safnið heldur úti sautján vefslóðum eitt eða í samstarfi við aðra. Vegna breytinga á kerfisumhverfi Reiknistofnunar HÍ var vefurinn um Jónas Hallgrímsson fluttur úr SoloWeb-vefumsjónarkerfi í vefumsjónarkerfi safnsins í upphafi árs. Engar breytingar voru gerðar á hönnun eða uppsetningu vefjarins við þann flutning. Uppfærsluumhverfi Doktoraskrár var breytt á árinu og nýtt viðmót sett upp fyrir þá sem vinna að breytingum á gagnagrunninum þar á bak við. Í desember var vefurinn *hvar.is* færður í nýtt vefumsjónarkerfi og miklar breytingar gerðar á honum um leið. Ný samleit í gagnasöfnum í Landsaðgangi varð aðgengileg á samþættu leitargáttinni *leitir.is* sem Landskerfi bókasafna hleypti af stokkunum 11. nóvember og er nú tengt í hana beint af forsiðu *hvar.is*. Með flutningi Jónasarvefs og nýjum vef *hvar.is* eru allir vefir safnsins, aðrir en gagnagrunnsvefir, komnir í sama vefumsjónarkerfi sem einfaldar bæði vefumsjón og kerfisumsýslu. *Tímarit.is* langmest notaður af þeim vefjum sem safnið rekur, en *skemman.is* og *landsbokasafn.is* fylgja þar á eftir. Mesta breyting milli ára er á notkun vefs Kvennasögusafns en vefurinn var uppfærður á síðasta ári. Það er því ljóst að sú þjónusta sem safnið er að veita á netinu er mikið nýtt af almenningi.

Fjölmiðlar sýndu sýningunni *Lífsverk* mikinn áhuga.

AÐFÖNG OG SKRÁNING

Sviðið ber ábyrgð á þaulsöfnun skilaskylds efnis íslensks efnis og uppbyggingu ritakosts í þágu háskólanáms og rannsókna, móttöku gjafa, flokkun, skráningu, bókræði og gæðastjórnun í Gegni, auk þess að ganga frá efni til notkunar. Í árslok var fjöldi starfsfólks 23 og ársverk voru 20.78. Sviðsstjóri er Ívar Jónsson.

SKYLDUSKIL

Í skylduskilum er unnið að móttöku, innheimtu og ráðstöfun nýrra íslenskra rita samkvæmt lögum um skylduskil. Ennfremur er unnið að frágangi og innskráningu þessa efnis og eldra efnis sem berst og reynt að fylla inn í það sem á vantar. Rafrænn þáttur skylduskila fer vaxandi s.s. söfnun efnis og móttaka þess og val á vefsíðum sem vefsafnair eiga að ná til. Safnað er þrisvar á ári öllu sem er á léninu .is ásamt völdum erlendum lénum. Bætt var við 65 slóðum sem tengdust eldgosum og flugumferð í heiminum vegna eldgossins í Eyjafjallajökli, fremur en að fara í sérsöfnun á þessu efni. Erlendar slóðir voru í desember tæplega 500 talsins. Sömuleiðis eru gerðar vikulegar safnanir, slóðirnar voru um miðjan desember 75 talsins. Á árinu var tekið við rafrænu efni aðallega með tölvupósti en einnig var efni sótt af Netinu. Unnið var að því að setja efni inn í *rafhladan.is* og skrá það. Þessi vinna hófst í febrúar. Í árslok voru um 3417 skrá í Rafhlöðunni og um 5.84 GB.

AÐFÖNG

Ritakaup HÍ

Fjárveiting frá einstökum sviðum eða deildum Háskóla Íslands til safnsins vegna ritakaupa á árinu 2011 var sem hér segir: Félagsvísindasvið 16,8 millj. kr., Hugvísindasvið 6 millj. kr. og Verkfræði- og náttúruvísindasvið 13,1 millj. kr. Frá Heilbrigðisvísindasviði kom fjármagn til ritakaupa frá lyfjafræðideild, sálfræðideild, tannlæknadeild og matvæla- og næringarfræðideild, samtals 4,3 millj. kr. Heildarupphæðin er tæpar 40,2 millj. kr. Þessu fé er ráðstafað í tímarit, bækur og önnur gögn á fræðasviðum Háskóla Íslands í náinni samvinnu við háskólakennara eða bókasafnsfulltrúa. Auk þess greiddi HÍ miðlægt um 34,5 millj. kr. vegna Landsaðgangs að stafrænum tímaritum og gagnasöfnum, og um 7,5 millj. vegna séráskrifta deilda HÍ að stafrænum gögnum. Landsbókasafn varði um 8 millj. króna í bækur og um 6,5 millj. í tímarit auk einnar millj. kr. í samlög um séráskriftir. Keypt gögn voru

alls 3058 á árinu, þar af voru 2525 bækur, 233 tímarit og 300 mynddiskar.

Gjafir

Að venju bárust safninu margar góðar gjafir á árinu. Af íslenskum bókagefendum ber helst að nefna erfingja Kjartans Ottóssonar málfræðings. Erfingjar Ögmundar Helgasonar fyrrum forstöðumanns handritadeildar gáfu Fræðasetri HÍ á Norðurlandi vestra bækur hans en safnið annast skráningu og annan frágang gjafarinnar. Meðal annarra gefenda voru Elín Pálmadóttir, Guðni Elísson (kvikmyndir) og Sigurður Helgason (stærðfræðibækur). Bækur úr safni Benedikts Gröndals fyrrum stjórnálmámanns og sendiherra bárust frá Sagnfræði- og heimspeki-deild Háskóla Íslands og einnig bárust safninu bækur Hallbergs Hallmundssonar þýðanda. The Japan Foundation gaf safninu enn eitt árið veglega bókagjöf til styrktar japönskukennslu við HÍ og safnið fékk einnig bækur að gjöf frá Goethe Institut og svissnesku menningarstofnuninni Pro Helvetia. Einnig bárust safninu að gjöf bækur bandaríska mannfræðingsins Jay Ruby. Loks færði sendiherra Mexíkó, frú Martha Bárcena Coqui, safninu ritagjöf til Háskóla Íslands. Bóksala stúdenta gefur safninu reglulega nýlegar bækur og ýmsir kennarar HÍ færa safninu reglulega gjafabækur. Alls bárust safninu 6532 rit sem gjafir.

ÍSLENSK SKRÁNING OG BÓKFRÆÐISTJÓRN

Í íslenskri skráningu og bókfræðistjórn er skráð í Gegni efni sem berst í skylduskilum, þ.e. bækur og bæklingar, hljóðrit, myndefni, tölvugögn, tímarit og hljóðbækur. Ennfremur eru skráðar greinar úr tímaritum og bókum og efni gefið út erlendis sem varðar Ísland eða er eftir Íslendinga (*Islandica extranea*) og rit og greinar sem berast frá vinnu-matssjóði háskólakennara. Skrá um íslenska útgáfu er dregin út úr Gegni og birt á vefnum, *utgafuskra.is*. Skráin er uppfærð vikulega og starfsmenn íslenskrar skráningar fara yfir gögnin. Bókfræðileg stjórn Gegnis fer að öllu jöfnu fram í s.k. nafnmyndagrunni. Sú vinna er nær öll á hendi starfsmanna íslenskrar skráningar. Í nafnmynda-skránni birtast tilvísanir bæði mannaafna og efnisorða og þar eru alnafnar aðgreindir og gerðar samræmdar nafnmyndir fyrir sígild verk eins og Biblíuna og fornrit svo dæmi sé nefnt. Margvísleg tiltekta- og samræmingarverkefni eru unnin af starfsmönnum íslenskrar skráningar, svo sem leið-rétting á óvirkum vefslóðum í Gegni sem er árvísst verkefni. Ef ekki finnst rétt vefslóð er henni eytt úr færslum eða tengt við *vefsafn.is*. Á árinu var einnig unnið að greiniskráningu og samræmingu skráningar á íslenskum fornritum. Safnið sér um og upp

færir *Handbók skrásetjara* sem er vinnutæki allra skrásetjara landsins og aðgengileg á vefnum *hask.landsbokasafn.is*.

ERLEND SKRÁNING OG BÓKFRÆÐISTJÓRN

Meginverkefni faghópsins er flokkun, lyklu og skráning á erlendu efni sem keypt er fyrir deildir HÍ og safnið, ennfremur efni sem berst í bókagjöfum og í ritaskiptum. Einnig sér faghópurinn að hluta til um flokkun og lyklu á erlendum ritauka Íslands-safns og skráir kafla úr erlendum bókum sem innihalda efni er varðar Ísland eða er eftir Íslendinga. Þá sér hópurinn um skráningu og lyklu á lokaritgerðum frá HÍ. Á árinu var áfram unnið að ýmsum lagfæringum og leiðréttingum svo sem sameiningu efnisorða og sameiningu ritraða í Gegni. Einnig var unnið í nafnmyndum vegna lokaritgerða. Einn starfsmaður faghópsins tekur þátt í kennslu á vegum Landskerfis bókasafna og á sæti í ritstjórn *Handbókar skrásetjara Gegnis*. Nokkuð var endurflokkað af lagabókum í Lögbergi. Áfram var haldið að flokka og skrá efni frá Tungumálamiðstöð. Um er að ræða bækur og kvikmyndir og í þetta sinn var tekið fyrir efni á ítölsku. Aðeins er hægt að vinna við þetta efni utan skólaársins og sú ákvörðun hefur verið tekin að flokka og skrá efni á einu tilteknu tungumáli á ári. Þá var skráð úr stórum bókagjöfum sem borist hafa safninu. Efnið er tekið inn í skömmtum og unnið með öðrum verkum. Þar má nefna bækur Halldórs Bjarnasonar sagnfræðings, en þeim hefur verið komið fyrir í Rannsóknasetri HÍ á Norðurlandi vestra á Skagaströnd. Frá og með haustútskrift 2011 var hætt að skrá í Gegni lokaritgerðir í grunnnámi frá HÍ, þ.e.a.s. BA og BS ritgerðir. Þær eru nú einungis aðgengi- legar í Skemmunni. Eftir sem áður þarf að efnistaka ritgerðirnar og starfsmaður sviðsins sér um að sameina og skrá efnisorðin í Skemmuna.

GÆÐASTJÓRN GEGNIS

Gæðastjórn Gegnis er unnin í nánu samstarfi við Landskerfi bókasafna sem rekur *gegni.is* og *leitir.is* og sér um að allt virki sem skyldi. Safnið á tvo fasta-fulltrúa á fundum skráningarráðs Gegnis og fulltrúi safnsins í efnisorðaráði er ritstjóri efnisorða, en bæði þessi ráð starfa á vegum Landskerfis bóka-safna. Safnið á einnig tvo fulltrúa í gæðahópi Gegnis en sá hópur gegnir lykluhlutverki við þróun og þegar kemur að prófunum á nýjum uppfærslum og útgáfum kerfisins, þ.m.t. *leitir.is*. Meðal verk-efna gæðahóps á árinu voru lagfæringar á færslu-sniðum (templates) fyrir skrásetjara og prófanir á 20. útgáfu Gegnis, auk þess sem unnið var í töl-fræðigögnum.

Hluti af sýningar svæði sýningarinnar *Lífsverk*.

VARÐVEISLA OG STAFRÆN ENDURGERÐ

Sviðið ber ábyrgð á varðveislu íslensks safnkosts, þ.e. handritum, sérsöfnum og öllu útgefnu íslensku efni skv. lögum um skylduskil nema kvikmyndum, útvarps- og sjónvarpsefni. Sviðið hefur umsjón með forvörslu, bókbandi, umbúnaði, stafrænni endurgerð, útlánum á lestrarsal, ásamt annarri þjónustu við þá safngesti sem nota safnkostinn. Í lok ársins var fjöldi starfsfólks 20 en ársverk voru 19.20. Sviðsstjóri er Örn Hrafnkelsson.

FORVARSLA OG BÓKBANDS-STOFA

Á viðgerðarstofu er unnið að forvörslu og viðgerðum á handritum og prentuðum ritum. Forvörður er einnig til ráðuneytis um og ber ábyrgð á viðhaldi, varðveislu og umbúnaði ritakosts í safninu. Síðastliðin ár hefur starfsemi bókbandsstofunnar tekið þeim breytingum að dregið hefur verulega úr bókbandi á nýjum ritum en vægi viðgerða og endurbands gamalla bóka úr eigu safnsins hefur aukist til muna. Bókbandsverk á árinu 2011 voru alls 48.587 (48.226) einingar. Áfram var áfram unnið að könnun og skráningu á ástandi handrita með safnmarkinu Lbs.

MYNDASTOFA

Í myndastofu er unnið að stafrænni endurgerð blaða, tímarita, bóka og annars efnis, myndatöku að beiðni notenda safnsins, vegna sýninga og ýmissa atburða. Tímarit voru meginhluti íslenska efnisins sem myndað var á árinu. Auk myndatöku

sem fram fer í myndastofu er myndavél í Amtsbókasafninu á Akureyri og er vinnan þar hliðstæð við vinnu í myndastofu en þar eru aðallega myndað dagblöð og tímarit. Þess ber þó að geta að ekki var unnið síðustu þrjá mánuði ársins vegna fjáskorts. Á árinu voru myndaðar 337.568 bls. í myndastofu safnsins og 150.748 bls. í Amtsbókasafninu á Akureyri. Myndað efni skiptist svo: handrit 41.644 bls., tímarit 357.740 bls. og bækur 88.912 bls.

HANDRITASAFN

Meginhlutverk handritasafns er að annast söfnun, varðveislu, skráningu og rannsóknir íslenskra handrita sem ekki heyra undir lögbundin skylduskil til Þjóðskjalasafns Íslands eða héraðsskjalasafna. Þar er langstærsta safn íslenskra pappírshandrita frá síðari öldum (16. - 20. aldar) eða 13.603 handrit sem hafa verið fullskráð og fengið safnmark og um 2.000 einingar sem bíða fullnaðarskráningar. Í vörslu handritasafns eru fimm skinnhandrit og rúmlega 100 skinnblöð frá fyrri öldum. Séð er til þess að sem tryggilegast sé búið um safnkostinn og

með aukinni skráningu og með því að færa handrit á aðra miðla eftir þörfum er greitt fyrir notkun. Jafnframt annast starfsfólk kynningu á handritum og þjónustu við safngesti og heldur úti síðu á Facebook til að kynna starfsemina.

Aðföng

Aðföng voru í meðallagi og dreifðust jafnt yfir árið, en 80 sinnum voru handrita- og skjalasöfn afhent safninu til eignar og varðveislu. Sem dæmi má nefna afhendingar á gögnum Jóhanns Hjálmarssonar ljóðskálds, Sveins Bergsveinssonar prófessors í Berlín, Ásmundar Guðmundssonar biskups og viðbót við gögn Einarssonar alþingismanns. Þá voru afhent rímnakver, kvæðakver, sendibréf, vinnugögn frá útgáfum og margt fleira. Margir sem höfðu áður komið með gögn bættu við þau. Einnig má nefna að Íslensk tónverkamiðstöð kom frumgögnum frá tónskáldum til varðveislu í safninu.

Samskrá um handrit – handrit.is

Haldið var áfram rafrænni skráningu handrita í samskrá og rafrænt gagnasafn íslenskra handrita sem varðveitt eru í handritasafni, Stofnun Árna Magnússonar og Árnasafni í Kaupmannahöfn. Í árslok 2011 höfðu 3.035 (1.898) handrit verið frumskráð, fjöldi handrita sem voru mynduð er 1.037 (917) og fjöldi mynda 294.721 (258.031). Annað árið í röð fékkst styrkur frá Vinnu-málastofnun til að ráða tvo stúdenta til að stofna nýjar færslur í gagnagrunninum en þess ber að geta að færslurnar eru mjög einfaldar og viðmiðið að koma þeim upplýsingum sem eru í prentuðum handritaskrá á rafrænt form.

Lífsværk - Jón Sigurðsson forseti

Starfsmenn handritasafns unnu að sýningu um Jón Sigurðsson í tilefni af 200 ára fæðingarársmæli hans árið 2011. Sýningin hafði yfirskriftina *Lífsværk*. Þar voru til sýnis valin handrit og skjöl um einkahagi, vísindastörf og stjórnáttöku Jóns. Í tilefni sýningarinnar voru útgefin rit Jóns gerð aðgengileg á vefnum *jonsigurdsson.is* og auk valinna eiginhandarrita hans og ennfremur voru tekin saman fyrstu drög að rita- og skjalaskrá Jóns (sjá einnig bls. 32).

ÍSLANDSSAFN

Meginhlutverk Íslandssafns er að þaulsafna gögnum útgefnum á Íslandi í prentuðu formi eða á öðrum miðlum, búa í hendur notendum og varðveita handa komandi kynslóðum, svo og að afla hliðstæðra gagna sem gefin eru út erlendis og varða Ísland og Íslendinga. Þjónusta sem byggist á ritakosti Íslandssafns og handritasafns er veitt á 1.

hæð safnsins. Þar eru veittar upplýsingar og sótt prentuð rit og handrit fyrir notendur til afnota á lestrarsal. Bókminjasafn safnsins er í bókasal Þjóðmenningarhúss og er þar föst sýning á völdum ritum í eigu safnsins. Á árinu var farið yfir gamalt efni og gjafir og tekin inn í kostinn rit ef þau höfðu ekki komið í skylduskilum, glatast eða þau vantaði í varaeintök. Unnið var að frágangi eldra smælkis og verkefni sem snýr að plakötum er beðið hafa úrvinnslu var haldið áfram.

Varaeintakasafn

Varaeintakasafn Íslandssafns er varðveitt í Reykholti og þar er unnið að frágangi bóka og annars efnis sem varðveita á. Farnar voru mánaðarlegar ferðir í varaeintakasafnið og gert var átak í að taka tímarit upp úr kössum og raða þeim í stafrófsröð og ganga frá þeim. Í varaeintakasafni voru í árslok frágengnar í hillum 107.033 einingar.

Ritakaup og gjafir

Íslandssafni ber að hafa uppi á efni sem gefið er út erlendis og varðar Ísland og Íslendinga og afla þess. Á það bæði við um prent og annað útgefið efni. Oftast þarf að kaupa þessi verk og þau eru talin með öðrum ritakaupum. Reynt hefur og verið að fylla í eyður og nú sem endranær var unnið úr gjöfum sem borist hafa. Ýmsir hafa gefið safninu rit, bæði bækur og blöð, s.s. Bókasafn Akraness, Bókasafn Árborgar, Bókasafn Dagsbrúar, Bókasafn Patreksfjarðar, Bryndís Ísaksdóttir, Bryndís Vilbergsdóttir, Eiríkur Þormóðsson, Evlalía S. Kristjánisdóttir, Emilía Margrét Sigmarsdóttir, Erlingur Hansson, Gróa Björnsdóttir, Helga Sveinbjarnardóttir, Hrefna Ársælsdóttir, Ingibjörg Gísladóttir, Jóhannes Oliverson, Karen Bang, Magnús Guðjónsson og Ragnheiður Baldursdóttir.

SÉRSÖFN

Hlutverk einingarinnar er að halda utan um ýmis sérsöfn sem tilheyra Lbs-Hbs og veita aðgang að þeim. Helsta verkefni ársins var frágangur og skráning fornra íslenskra bóka til myndunar fyrir *bækur.is*.

Tveir erlendir sjálfboðaliðar, frá Frakklandi og Þýskalandi, unnu við skráningu og frágang. Í árslok 2011 voru 316 titlar aðgengilegir í 415 bindum, samtals 145.731 bls. Á síðari hluta ársins hófst vinna við endurnýjun vefsins *islandskort.is* en í því felst m.a. að mynda öll kortin upp á nýtt. Yfirlestur á íslenskri bókaskrá til 1844 er næstum lokið. Útlutað var í þriðja sinn úr Rannsóknarsjóði Sigrúnar Ástrósar Sigurðardóttur og Haralds Sigurðssonar. Umsóknir voru tíu og hlutu fimm þeirra styrk.

TÓN- OG MYNDSAFN

Meginhlut-verk tón- og myndsafns er að safna, varðveita og veita upplýsingar um og aðgang að útgefnum íslenskum hljóðritum og útgefnum íslensku myndefni. Hluti safnkostsins s.s. erlent efni sem er stór hluti myndefnis og tölvugagna er ætlað háskólanemum. Í tón- og myndsafni er aðstaða til að hlusta á hljóðrit og skoða myndefni og einnig er tölvuvert úrval af nótnaheftum til útláns auk raddskráa og handbóka til notkunar á staðnum. Nýtt efni er skráð jafnóðum og unnið var að afturvirkri skráningu á ýmsum gögnum á árinu. Skráning á eldra efni, 12“ hljómplötum (33 snún.) og snældum, náði í árslok aftur til ársins 1973 og 7“ hljómplötum (45 snún.) aftur til ársins 1966. Tæki fyrir safngesti voru endurnýjuð en keyptur var Blu-ray-mynddiskaspilari, tveir 22“ flatskjáir og við þá stjórnborð með snertiskynjara. Safninu bárust nokkrar gjafir á árinu, m.a. 57 erlend myndbönd frá Guðna Elíssyni prófessor, og tónlistardiskar frá Oddgeiri Eysteinsyni. Tón- og myndsafn er með síðu á samskiptavefnum MySpace í þeim tilgangi að kynna safnið og skylduskilin, auðvelda samskipti og um leið heimtur hljóðrita. Þá fékk safnið að gjöf stafrænt afrit af öllum hljóðritunum Eggerts Stefánssonar og Einars Markan sem gefin voru út á

78 snúninga hljómplötum, frá Sigurjón Samúelssyni á Hrafnabjörgum í Ísafjarðarsýslu.

KVENNASÖGUSAFN

Hlutverk Kvennasögusafns er að safna, skrá og varðveita heimildir um sögu kvenna. Safninu er ætlað að miðla þekkingu um sögu kvenna, aðstoða við heimildaleit og hvetja til rannsókna á sviði kvennasögu. Í stjórnarnefnd Kvennasögusafns sátu Erla Hulda Halldórsdóttir af hálfu Rannsóknarstofu í kvenna- og kynjafræði við HÍ, Helga Guðmundsdóttir frá Kvenfélagasambandi Íslands og Edda G. Björgvinsdóttir af hálfu safnsins. Vorfundur NING sem er norrænn vettvangur kvennasögusafna og upplýsingaveitna var haldinn í safninu 6. maí og sóttu hann níu erlendir gestir. Þá tók Kvennasögusafn þátt í málstofunni *Hverju hefur menntun kvenna skilað?* sem haldin var 4. nóv. í hátíðarsal HÍ og hélt Auður Styrkársoðttir starfsmaður Kvennasögusafns erindi. Einnig var haldin kvöldvaka með Kvenréttindafélagi Íslands 12. desember á Hallveigarstöðum. Unnið var að skráningu þeirra skjalasafna sem í safninu eru, en meðal aðfanga má nefna gögn frá Skottunum og Soroptimistaklúbbi Reykjavíkur.

Hluti af sýningarsvæði sýningarinnar *Lífsverk*.

MIÐLUN OG RAFRÆNN AÐGANGUR

Sviðið ber ábyrgð á upplýsingaþjónustu og handbókasafni á 2. hæð, annast fræðslu um safnkostinn við háskóla-samfélagið og aðra safngesti og sér til þess að notendur hafi sem greiðastan aðgang að prentuðum og rafrænum upplýsingum. Aðrir verkþættir eru tímaritahald, umsjón með ISBN og ISSN númerakerfunum, millisafnalán, Landsaðgangur að rafrænum gagnasöfnum og tímaritum, auk sýningar- og kynningarmála. Í árslok var fjöldi starfsfólks 9 og ársverk voru 9. Sviðsstjóri er Halldóra Þorsteinsdóttir.

UPPLÝSINGAÞJÓNUSTA OG NOTENDAFRÆÐSLA

Dagleg umsvif upplýsingaþjónustunnar, einstaklingsbundin leiðsögn um notkun rafrænna gagna, bæði í síma og á staðnum, voru svipuð og undanfarin ár. Af þeim 1958 bréfum sem bárust með tölvupósti voru 544 tekin til nánari úrvinnslu en 1414 var beint annað.

Notendafræðsla

Í upphafi vor- og haustmisseris voru kennarar HÍ að venju hvattir til að panta safnkynningar fyrir nemendum sína og hefur hefð myndast fyrir slíkum kynningum í mörgum deildum. Í febrúar og nóvember var boðið upp á röð námskeiða, óháð námsbrautum, þar sem áhersla var lögð á verklegar æfingar í tölvuveri. Þar voru einstök gagnasöfn og heimildaskráningarforritið EndNote kynnt og naut EndNote námskeiðið sem fyrr mikilla vinsælda. Námskeiðin voru auglýst á ýmsum póstlistum, á vef safnsins og á Uglunni. Að öðru leyti voru safnkynningar með líku sniði og undanfarin ár, þ.e. frumkynningar fyrir nýnema einstakra deilda og framhaldskynningar fyrir þá sem lengra eru komnir. Í frumkynningum er þjónusta og aðstaða í safninu kynnt ásamt *Gegni* og vef safnsins en í framhaldskynningum er farið í helstu atriði heimildaleitar og

einstök gagnasöfn eru kynnt. Samtals voru haldnar 93 kynningar og skoðunarferðir um safnið og sóttu þær 1780 manns.

Bæklingar

Til stuðnings notendafræðslunni voru fjórir nýir bæklingur gefnir út á vegum miðlunarsviðs, 23 voru uppfærðir og nokkrir endurprentaðir án breytinga. Bæklingum safnsins er dreift í safnkynningum og við önnur tækifæri eftir því sem tilefni er til. Auk þess liggja þeir frammi í útibúum og á öllum hæðum bóklöðunnar.

Aðgangur að stafrænum gögnum

Aðgangur að stafrænum gögnum, tímaritum, bókum og gagnasöfnum er ýmist á landsvísu eða bundinn við tölvur á háskólanetinu, þ.e. séráskriftir safnsins og Háskóla Íslands. Nokkrar nýjar tímaritáskriftir og rafrænar bækur bættust við séráskriftirnar s.s. *Encyclopedia of Perception* og gagnasafnið *Women and social Movements International* sem áður hafði verið í prufuaðgangi um skeið ásamt *Gerritsen Collection* sem einnig er á sviði kvenna- og kynjafræða. Ennfremur var fenginn prufuaðgangur að *Early European Books* frá ProQuest, rafrókum í hug- og félagsvísindum frá Palgrave, Springer og Ebsco, svo og rafrókum á sviði tækni og vísinda frá IGI Global.

Fyrir utan stafrænt efni sem er í Landsaðgangi var í árslok aðgangur að eftirfarandi gagnasöfnum ýmist í séráskrift safnsins eða sameiginlegur með einstökum deildum Háskóla Íslands:

ACM Portal, AnthroSource, CIOS (Com Abstracts), ELIN, Emerald, Encyclopedia of Geology, Idunn.no, IEEEExplore, JSTOR, LISA, MathSciNet, MLA, MyLibrary, Oxford Dictionary of the Middle Ages, Palgrave Dictionary of Economics, Philosopher's Index, PROLA, UN Treaty Collection, UNSTATS Common Database, Web Dewey og Women and social Movements International.

Í félagi við aðra var aðgangur á landsvísu að:

ASCE, Compendex, OEDilibrary, PsycArticles, Psycbooks og PsycInfo í OVID, þar af er ASCE, Compendex og Psycbooks.

TÍMARIT OG STAÐALNÚMER

Tímaritahald sér um innkaup og umsjúslu tímarita safnsins og HÍ. Ákvörðun um hvaða efni er keypt fyrir HÍ er að mestu hjá kennurum og miðast við það fé sem einstakar deildir ákveða til ritakaupa. Á árinu 2011 voru 302 tímaritaáskriftir greiddar fyrir HÍ, 318 af ritakaupafé safnsins og 30 voru keypt af sofnumum HÍ, samtals 650 titlar. Áskriftum hefur fækkað um 38 titla frá fyrra ári þótt heildarkostnaður hafi aukist umtalsvert. Að auki koma enn mörg tímarit að gjöf eða í ritaskiptum en þeim fer þó fækkandi.

tímaritaskrá A– Ö

Safnið notar kerfið TDnet til að veita aðgang að rafrænum tímaritum og gefa upplýsingar um prentuð tímarit safnsins. Í *Tímaritaskrá A–Ö* var í árslok aðgangur að rúmlega 34 þúsund titlum. Annars vegar erlend tímarit í Landsaðgangi (um 15 þús. titlar), séráskriftir safnsins (um 2.800) og ritrýnd tímarit sem eru í opnum aðgangi (um 10 þús.) og hins vegar rafræn íslensk, einkum þau sem eru í *tímarit.is*, ásamt upplýsingum um prentuð tímarit sem eru í áskrift safnsins. Í skránni eru enn fremur RSS hnappar sem veita aðgang að árveknipjónustu allmargra tímarita og krækjur við *Journal Citation Report (JCR)*, þegar það á við, en JCR veitir upplýsingar um áhrifastuðul tiltekinna fræðitímarita. Uppflettingar í tímaritaskránni voru samtals 64.524 á árinu. Notendur á háskólanetinu geta enn fremur sett upp *Mínar síður* í tímaritaskránni. Þar er hægt að útbúa safn með uppáhaldstímaritunum, skoða og leita að efni í (article search), panta árveknipjónustu og millisafnalán. Leitarkerfið *Searcher / analyzer* sem einnig er frá TDnet hefur verið í notkun frá árinu 2006. Það leitar samtímis í fleiri en einu gagnasafni, með svonefndri samleit.

Alþjóðlegt bóknúmer ISBN

Úthlutað var 69 forlagsröðum og 194 stökum ISBN númerum á árinu. Heildarskrá yfir íslenska út-

gefendur sem send var til alþjóðaskrifstofu ISBN í London í júlí innihélt 2.265 færslur að meðtöldum upplýsingum um númeraraðir og einstaklinga sem fá stök ISBN númer.

Alþjóðlegt tímaritsnúmer ISSN

Alls var úthlutað 23 ISSN númerum fyrir ný tímarit á tímabilinu. Þar af voru 8 tímarit í rafrænni útgáfu. Alls hafa 111 rafræn íslensk tímarit fengið ISSN númer frá upphafi. Heildarfjöldi færslna í ISSN skránni um áramót var 1.672 færslur.

MILLISAFNALÁN

Heildarfjöldi beiðna árið 2011 var 4425 (4218 árið 2010), af þeim voru afgreiddar 3631 (3677) eða 82%. Almenn upplýsingaþjónusta vegna greina-beiðna frá notendum í gegnum SFX og TDnet hefur aukist. Nokkuð er um að fólk hafi ekki leitað nægilega vel og fær þá sendar upplýsingar um hvar hægt sé að nálgast viðkomandi grein í stað þess að hún sé pöntuð frá öðru safni. Þessar beiðnir eru meðtaldar í heildarfjölda beiðna og skýra lægra hlutfall afgreiddra beiðna en áður hefur verið.

Úr safnkosti Lbs-Hbs voru samtals afgreidd 1089 (1279) gögn sem er um 15% minna en árið áður. Munar þar mestu í greinum þótt dregið hafi saman í bókaútlánum líka. Alls voru afgreiddar 566 (706) greinar. 368 greinar voru afgreiddar úr safninu til annarra bókasafna sem skiptist þannig að 342 fóru til innlendra safna og 26 til erlendra safna. 198 (163) greinar voru afgreiddar í greinaþjónustu til starfsmanna HÍ og almennra borgara. 523 (573) bækur voru sendar úr ritakosti Lbs-Hbs til annarra safna, þar af fóru 473 til innlendra safna, en 50 (27) bækur fóru til erlendra safna. Til Lbs-Hbs bárust alls 2542 (2398) gögn frá öðrum söfnum og er því um nokkra aukningu í hefðbundnum millisafnalánum að ræða eða 5.6%. 1197 (1031) greinar bárust. Sem fyrr eru norrænu NORDKVIK bókasöfnin og Subito í Þýskalandi helstu birgjar í greinaþjónustu. Bækur sem bárust frá öðrum söfnum voru alls 1345 (1367). Flestar bækur komu frá dönskum söfnum eða 388 talsins, þarnaest frá íslenskum söfnum eða 354 (376) eða 26% af heild.

LANDSAÐGANGUR

Landsaðgangur að gagnasöfnum og stafrænum tímaritum er upplýsingaveita fyrir Ísland og veitir öllum sem tengjast Internetinu hjá íslenskri netveitu, og eru staddir á landinu, aðgang að þeim gagnasöfnum og stafrænum tímaritum sem samningar um áskrift gilda um. Vefurinn *hvar.is* er aðalþjónustuleið Landsaðgangs og þar eru m.a. veittar upplýsingar um gagnasöfnin, aðgang að þeim og samninga við útgefendur. Samkvæmt þjónustu-

samningi við menntamálaráðuneyti hefur safnið séð um framkvæmd samninga um Landsaðgang, en fimm manna stjórnarnefnd tekið þátt í stefnu-mótun, ákvarðanatöku um val á efni og skiptingu greiðslna.

Í stjórnarnefnd sátu Anna Torfadóttir, varamaður Þóra Sigurbjörnsdóttir, Guðrún Tryggvadóttir, varamaður Andrea Jóhannsdóttir, Anna Sveinsdóttir, varamaður Ásdís Hafstað, Sigurður Hafsteinsson, varamaður Baldvin Zarióh og Sólveig Þorsteinsdóttir, varamaður Sveinn Ólafsson. Fanney Kristbjarnardóttir kom inn sem varamaður Sólveigar, þar sem Sveinn lét af störfum hjá Landspítala-Háskólasjúkrahúsi.

Engar breytingar voru gerðar á áskriftum að tímarita- eða gagnasöfnum en í lok ársins var aðgangur að um 17.648 tímaritum í fullum texta. Heildarkostnaður var 221 millj. kr. Kostnaður við áskriftir var 210.4 millj. kr., þar af 42.5 millj. kr. fyrir gagnasöfn og 167.9 millj. kr. fyrir tímaritasöfn og rekstrarkostnaður var 10.6 millj. kr. Framlag af fjárlögum til Landsaðgangs var 35.5 millj. kr. og var 26.3 millj. kr. varið til greiðslu á aðgangi en framlag annarra greiðenda var 111.5 millj. kr. Sérstakt framlag ríkissjóðs til Landsaðgangsins vegna gengis krónunnar var 77.8 millj. kr. Notkun gagna- og tímaritasafna, að greinasafni *Morgunblaðsins* undanskildu, jókst um 20.87% á árinu. Heimsóknnum í tilvísanasafnið Web of Science fjölgaði um 20.55% en leitum fækkaði um 1.86%. Auk hins eiginlega Landsaðgangs er aðgangur á öllu landinu að nokkrum gagnasöfnum fyrir tilstilli aðila sem kosta þau. Greiðslur vegna þeirra eru ekki teknar með í tölum um kostnað.

SÝNINGAR OG KYNNINGAR- MÁL

Hlutverk einingarinnar er að sjá um sýningar, kynningar og útgáfumál safnsins.

Búnaðarskólinn í Ólafsdal

Þann 16. janúar opnaði Steingrímur J. Sigfússon fjármálaráðherra 130 ára afmælisýningu um Búnaðarskólann í Ólafsdal og síðan var haldið málþing um skólann í fyrirlestrasalnum (sjá bls. 7). Sýningin var sett upp í Ólafsdal sumarið 2010 í samstarfi við Ólafsdalsfélagið og Menningarráð Vesturlands í tilefni þess að 130 ár voru liðin frá opnun skólans. Sigríður Hjördís Jörundsdóttir hefur unnið að því undanfarið ár að skrá og flokka bréfsafn Torfa Bjarnasonar stofnanda og skólastjóra, en það er varðveitt í handritasafni.

Hagþenkir – félag höfunda fræðirita og kennslugagna

Viðurkenning Hagþenkis fyrir árið 2010 var afhent í safninu 10. mars. Viðurkenninguna hlaut Una Margrét Jónsdóttir fyrir verkið *Allir í leik : söngvaleykir barna*, 1. og 2. bindi. Verkin komu út árin 2004 og 2010. Um verk Unu Margrétar segir í tilnefningunni: „Menningarsögulegt stórvirki um söngvaleykibarna á 20. öld í tali, tónum og látbragði með samanburði við eldri hefðir á Íslandi og leiki í nágrannalöndum.“ Af þessu tilefni var sett upp lítil sýning með ljósmyndum, handritum og mundum sem höfundur notaði við rannsóknir sínar.

Lífsverk – einkahagir, vísindastörf og stjórn- málapátttaka Jóns Sigurðssonar forseta

Á árinu 2011 var ein umfangsmikil sýning sett upp í safninu. Það var sýningin Lífsverk og var hún sett upp í tilefni af 200 ára fæðingarafmæli Jóns Sigurðssonar forseta og liður í afmælis dagskrá sem stóð allt árið. Katrín Jakobsdóttir mennta- og menningarmálaráðherra opnaði sýninguna 20. apríl og stóð hún út árið. Sýningargripir voru á öllum fjórum sýningarsvæðum í safninu. Sýnd voru valin handrit og skjöl er lúta að einkahögum Jóns og Ingibjargar konu hans, fræðastarfsemi hans og stjórnmalapátttöku. Í tengslum við sýninguna var opnaður rafrænn aðgangur að fjölda handrita, skjala, bóka og tímarita sem Jón kom að, ásamt skráum yfir handrit hans, ritstörf og bréfasafn. Sýningin var samstarfsverkefni Landsbókasafns, Afmælisnefndar Jóns Sigurðssonar með aðkomu Þjóðskjalasafns Íslands, Þjóðminjasafns Íslands, Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og Skjalasafns Alþingis. Sýningarstjóri var Emillía Sigmarsdóttir en sýninguna hannaði Ólafur J. Engilbertsson. Textagerð var í höndum Braga Þorgríms Ólafssonar og Sigríðar Hjördísar Jörundsdóttur. Vegleg sýningarskrá sem Ólafur J. Engilbertsson hannaði og braut um fylgdi sýningunni. Myndvinnsla var í umsjón Helga Bragasonar ljósmyndara safnsins. Við opnun sýningarinnar var fjölbreytt dagskrá. Tónlistarflutningur á undar dagskrá var í höndum Jane Ade Sutarjo, fiðlu, Maríu Aspar Ómarsdóttur, flautu og Úlfhildar Þorsteinsdóttur, fiðlu og víólu. Ávörp fluttu Sólveig Pétursdóttir, formaður afmælisnefndar Jóns Sigurðssonar og Ingibjörg Steinunn Sverrisdóttir, landsbókavörður. Bragi Þorgrímur Ólafsson og Sigríður Hjördís Jörundsdóttir gerðu grein fyrir verkefninu *Lífsverk*, en samkomustjóri var Örn Hrafnkelsson. Öllum sem komu að samstarfinu og sýningunni eru færðar alúðarþakkir.

Ómetanlegir fjársjóðir á sýningunni *Lífsværk*.

Gestir við opnun sýningarinnar *Lífsverk*.

ÞJÓNUSTA OG SAMSKIPTI VIÐ HÍ

Sviðið ber ábyrgð á þjónustu við notendur og sinnir almennum samskiptum safnsins við nemendur og starfsmenn Háskóla Íslands. Meginverkefni sviðsins er að halda utan um útlánastarfsemi, umsjón með ritakosti á opnu rými og í geymslum, almenn upplýsingaþjónusta á 2., 3. og 4. hæð, umsjón með lesrymum á 3. og 4. hæð og úthlutun lesherbjergja. Það starfrækir útibú í þágu HÍ, námsbókasafn og sér um varðveislu lokaritgerða nemenda við HÍ, bæði prentaðra og á stafrænu formi í Skemmunni ásamt bókasafni Menntavísindasviðs. Í lok ársins voru starfsmenn þjónustusviðs 18, en ársverk voru 11,52. Sviðsstjóri er Áslaug Agnarsdóttir.

ÚTLÁN

Notendaþjónusta – afgreiðsla

Vaktstöðvar útlána eru fjórar. Á 2. hæð er almenn afgreiðsla. Á 3. hæð eru veittar upplýsingar um blaða- og tímaritakost safnsins og lokaritgerðir nemenda við HÍ. Á 4. hæð eru veittar upplýsingar um bókakost safnsins, auk þjónustu við notendur tón- og myndsafns. Þar er og námsbókasafn á opnu rými. Í kjallara eru afgreidd rit sem safngestir biðja um úr geymslum.

Afgreiðslutími

Safnið var opið tæpa 80 tíma á viku yfir vetrartímamann. Sumartími var í gildi frá 16. maí til 31. ágúst og var safnið þá opið 40-44 tíma á viku. Lokað var á laugardögum frá 18. júní til 30. júlí. Sami afgreiðslutími var einnig yfir jól og áramót. Afgreiðslutíminn var lengdur þrisvar um 6 tíma á

viku vegna prófa í apríl/maí og í nóvember/desember.

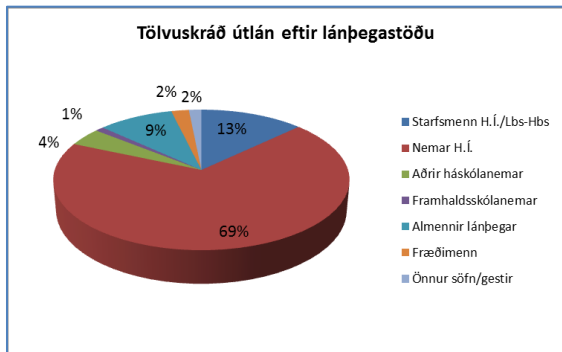
Ritakostur

Flest rit sem eru til útláns eru á opnu rými á 4. hæð safnsins en hluti ritakostsins er í geymslum í kjallara hússins og í Mjódd. Ekki eru öll rit lánuð út og má þar nefna rit sem gefin voru út fyrir 1910, tímarit, handbækur, barnabækur, smáprent og að sumu leyti stofnanaprent.

Útlán og innheimta

Lánþegar voru alls 16.288 í lok árs en almenn útlán voru 57.814. Fjöldi útlána til starfsmanna safnsins var 2.871, til kennara og starfsmanna Háskóla Íslands 4.624, til nemenda við Háskóla Íslands 39.621, til annarra háskólanema 2.440, til nema í framhaldsskólum 614, til fræðimanna 1.269, til annarra safna 904 og til almennra lánþega 5.471.

Allir nemar HÍ voru lesnir inn í bókasafnskerfið Gegni úr nemendaskrá skólans eins og árið áður, óháð því hvort þeir nota safnið eða ekki. Í því felst mikill vinnusparnaður fyrir starfsmenn safnsins en gefur ekki rétta mynd af því hve margir lánþegar eru virkir notendur. Innheimta vanskilagagna gengur vel eftir að samstarf hófst við Motus (áður Intrum á Íslandi). Á eftirfarandi kökuriti sjást helstu hópar lánþega og hvernig útlán skiptast milli þeirra.

Útgáfa

Nokkur útgáfa á bæklingum með upplýsingum handa safngestum á sér stað innan sviðsins á ári hverju.

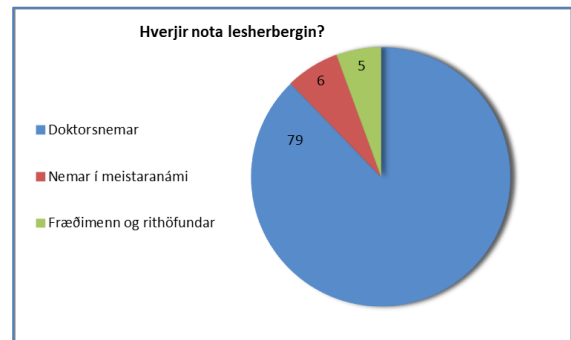
Talningar

Til að fylgjast með nýtingu lessæta á 3. og 4. hæð er fjöldi gesta talinn reglulega, þ.e. á kvöldin, um helgar og að degi til í fyrstu viku hvers mánaðar. Niðurstöður koma fram í línuritum á bls. 35.

Lesrými

Í safninu eru um 700 sæti fyrir þá sem vilja hafa afnot af gögnum safnsins eða nýta sér þjónustu þess með einum eða öðrum hætti. Á 3. og 4. hæð er almennt lesrými með 408 lessætum við borð (með eða án tölvu), þar af 25 til 30 sæti í hóp-vinnuherbergjum. Þar eru einnig rúmlega 80 lág-sæti, bæði við lágborð og í tón- og myndsafni. Lesrýmið er mest notað af nemum HÍ og er því nýting eðlilega mest á próftímum. Einnig er góð nýting meðan kennsla stendur yfir. Í safninu eru 28 les-herbergi sem safngestir geta fengið afnot af til ákveðins tíma. Mikil eftirspurn er eftir þessum herbergjum og eru þau nánast fullnýtt allt árið. Alls höfðu 90 safngestir afnot af lesherbergi á árinu. Þar af voru 6 doktorsnemar (37 mánuðir alls), 79 nemar í meistaranámi (267 mánuðir alls) og 5 safngestir sem unnu að öðrum fræðistörfum, rannsóknarverkefnum eða ritstörfum (10 mánuðir alls). Herbergin voru leigð út til mismunandi langs tíma en að meðaltali höfðu safngestir afnot af herbergi í þrjá til fjóra mánuði. Eitt lesherbergi er ætlað fötluðum og annað sjónskertum til almennrar notkunar. Þar sem eftirspurn eftir þessari þjónustu

hefur minnkað eru herbergin einnig nýtt sem tveggja manna hópvinnuherbergi.

ÚTIBÚ

Safnið starfrækir nokkur útibú í þágu Háskóla Íslands. Þau eru flest á háskólalóðinni eða í næsta nágranni hennar. Í Lögbergi er veitt þjónusta tiltekinn tíma dag hvern. Í maí og júní var farið yfir hverja einustu bók í hillu á safninu og borið saman við lista frá Landskerfi bókasafns yfir skráðar bækur á safninu. Niðurstaðan var sú að um 20% skráðra bóka vantaði í safnið. Þá var gerð tilraun til að skoða rýrnun eftir að öryggislið var tekið í notkun 2009 en óvissuþættir voru of margir. Í Öskju hefur bókavörður fasta viðvist einu sinni í viku. Í flestum útibúum er þó aðeins um að ræða umsjón sem felst í reglubundnum eftirlitsferðum einu sinni til tvisvar í viku eða sjaldnar. Sú meginsteftna hefur verið mörkuð að útibúin verði handbókasöfn og ritakostur þar ekki til útláns. Þau skulu einkum þjóna kennurum og sérfræðingum en stúdentum verði fremur beint í Þjóðarbóklhöðu. Í árslok voru eftirfarandi útibú starfrækt:

Askja. Tímarit og uppsláttarrit í jarðfræði, landafræði og líffræði.

Bókastofa Hugvísindastofnunar Á 3. hæð Nýja Garðs er lokað handbókasafn kennara í hugvísindadeild.

Bókastofa í Tæknigarði. Bækur á sviði stærðfræði og eðlisfræði. Bókastofan er lokað handbókasafn kennara og nemenda í framhaldsnámi

Hagi við Hofsvallagötu. Bókastofa lyfjafræðideildar er handbókasafn kennara og nemenda í lyfjafræði og handbókasafn starfsmanna Rannsóknarstofu í lyfjafræði.

Lögberg. Bókasafn lagadeildar í Lögbergi.

Norræna húsið. Bókasafn sem tengist kennslu í sænsku er til húsa á skrifstofu lektorsins í Norræna húsinu og útlán í samkomulagi við hann.

Nýi Garður. Bókasöfn sem tengjast kennslu í dönsku og norsku eru á skrifstofum lektoranna og útlán í samkomulagi við þá.

Raunvísindastofnun Háskólans, Dunhaga 3. Handbóka- og tímaritasafn starfsmanna stofnunarinnar.

NÁMSBÓKASAFN

Námsbókasafn er safn bóka, ljósrita og annars efnis sem kennarar við HÍ hafa óskað eftir að sé aðgengilegt nemendum í tengslum við tiltekin námskeið sem eru kennd við Háskólann. Efnið er þá sett í hillur merktar viðkomandi námskeiði og lánstíminn takmarkaður. Námsbókasafnið er í opnu rými á 4. hæð safnsins. Gögn námsbókasafnsins eru ýmist til notkunar á staðnum, á dægurláni, þriggja daga láni, vikuláni eða tveggja vikna láni. Misjafnt er hvort kennarar hafi efni í námsbókasafni til útláns eða aðeins til notkunar á staðnum. Æ fleiri kennarar velja síðari kostinn. Þá hafa fleiri kost á að lesa ritin en ef þau eru lánuð út. Á vormisseri voru skráð 115 námskeið, sumarnámskeið voru 6 og haustmisseri 134. Ótalin eru námskeið þar sem aðeins er um að ræða itarefni í möppum frá kennurum. Þá eru ekki heldur inni í þessum tölum 204 DVD diskar og VHS spólur sem voru teknar til hliðar og merktar námskeiðum, aðallega í kvikmyndafræði, en þessi notkun námsbókasafns færir stöðugt í aukana. Diskar og spólur eru að öllu jöfnu ekki lánuð út en nemendur í kvikmyndanámskeiðum geta fengið kvikmyndir lánaðar ýmist í 3ja daga lán eða dægurlán. Kennarar á Hugvísindasviði og Félagsvísindasviði nota námsbókasafnið áberandi mest. Á árinu voru námskeiðin 152 á Hugvísindasviði og 69 á Félagsvísindasviði. Önnur svið sem voru með bækur á námsbókasafninu voru Heilbrigðisvísindasvið (10), Verkfræði- og náttúruvísindasvið (12) og Menntavísindasvið (6). Eintök í námsbókasafni voru 2.798 á vormisseri og 2.536 á haustmisseri.

LOKAVERKEFNI OG RANNSÓKNARIT

Safnið varðveitir lokaritgerðir nemenda við HÍ að undanskildum ritgerðum nemenda Menntavísindasviðs en þær eru varðveittar í bókasafni sviðsins. Ritgerðirnar í pappírformi eru geymdar á 3. hæð og ekki til útláns. Þær hafa verið skráðar í Gegni, en á árinu var ákveðið að hætta því þar sem allar ritgerðir eru nú settar í Skemmuna, sem er rafrænt gagnasafn háskólanna fyrir lokaritgerðir og rannsóknarit kennara, og þar er rafrænn aðgangur að þeim.

Skemman

Í lok ársins gerðist Háskólinn á Hólum aðili að Skemmunni. Eru þá allir háskólar landsins orðnir þátttakendur. Enn skila ekki allar lokaritgerðir sér í Skemmuna en hlutfallið heldur áfram að vaxa. Á árinu var 1.932 ritgerðum skilað í Skemmuna af nemendum við Háskóla Íslands og skiptist fjöldinn á sviðin eins og hér segir: Félagsvísindasvið 719 ritgerðir, Heilbrigðisvísindasvið 240 ritgerðir, Hugvísindasvið 381 ritgerð, Menntavísindasvið 405 ritgerðir, Verkfræði- og náttúruvísindasvið 187 ritgerðir. Ef námsstig er skoðað nánar var 1200 ritgerðum í grunnnámi, 708 meistaraþrófritgerðum og 24 doktorsritgerðum skilað í Skemmuna. Skýrslur og fleiri rit bárust frá starfsmönnum Háskóla Íslands á Félagsvísindasviði og Verkfræði- og náttúruvísindasviði. Ráðstefnuriti *Þjóðarspegilsins*, *Rann-sóknir í félagsvísindum XII*, var skilað inn í Skemmuna, í þetta sinn sem bók og tímaritið *Stjórnmal og stjórnsýsla* var sett inn í heilu lagi sem greinar. Á Menntavísindasviði voru greinar frá *Menntakviku* 2010 skráðar í Skemmuna. Í árslok voru um 11.200 verk, samtals um 34,2 GB.

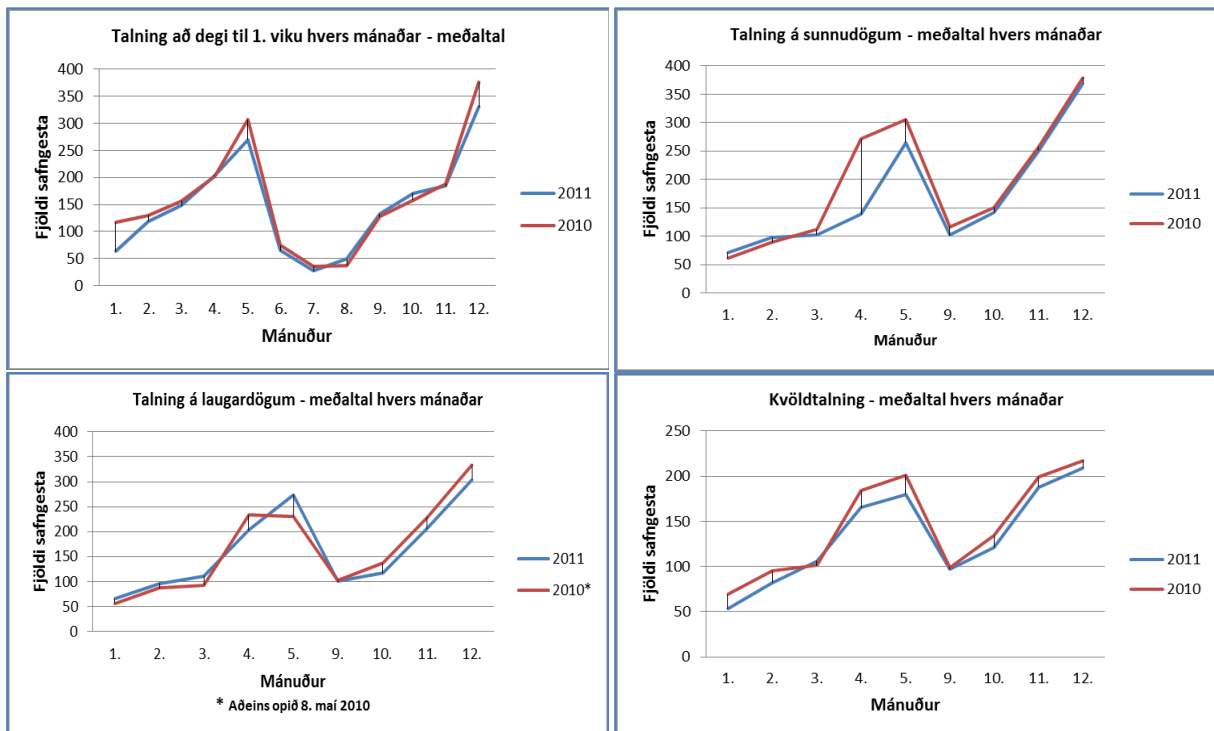
ÁRSTÖLUR

Í lok árs eru teknar saman og birtar tölur um notendur og þjónustu við þá. Einnig tölur um safnkost, aðföng og ýmsa rekstrarþætti, svo sem starfsemi myndastofu og bókbands, um starfsmenn og fjárhag safnsins. Nokkrar breytingar hafa verið gerðar á framsetningu tölfræði undanfarin ár, bæði til einföldunar og í takt við breytta starfsemi safnsins.

NOTENDUR OG ÞJÓNUSTA

Notendur safnsins eru bæði þeir sem koma í safnið og þeir sem nota vefi safnsins. Lesendur á lessal handrita-safns og Íslandssafns eru taldir en þar sem ekki er hægt að telja þá sem koma í safnið eru notendur á opnum rýmum 3. og 4. hæðar taldir fyrstu viku hvers mánaðar. Á virkum degi á próftíma eru um 400 notendur á 3. og 4. hæð þegar flest er.

TALNING Á FJÖLDA GESTA Á 3. OG 4. HÆÐ SAMANBURÐUR 2010 TIL 2011

NOTKUN Á VEFJUM SAFNSINS

	Notendur		Flettingar	
	2010	2011	2010	2011
timarit.is	412.777	610.785	7.128.572	7.657.533
landsbokasafn.is	119.115	96.138	508.196	422.115
skemman.is	133.149	187.576	1.433.196	1.762.738
vefsafn.is	9.509	10.093	121.924	129.416
doktor.landsbokasafn.is	14.752	9.676	42.345	28.059
utgafuskra.is	8.421	4.275	18.328	13.804
jonashallgrimsson.is	7.729	7.867	33.818	34.551
Islandskort.is	12.511	5.946	88.762	58.804
sagnanet.is	5.921	5.450	15.261	12.142
hask.landsbokasafn.is	1.674	1.469	49.036	43.890
kvennasogusafn.is	1.262	4.622	5.671	16.450
hvar.is (Landsaðgangur)	59.830	50.480	261.870	199.508
handrit.is	19.438	22.205	200.199	212.213
baekur.is	1.321	11.607	17.153	245.975
rafhladan.is		6.757		68.534
openaccess.is		818		2.041
inngangur.landsbokasafn.is		333		8.185
Samtals 17 vefir	807.409	1.036.097	9.924.331	10.915.958

Heildarumferð á vefina, mæld sem samanlagður fjöldi mánaðarlegra notenda fyrir þá alla, hefur tæplega fjórfaldast frá 2007. Fjöldi vefja sem safnið heldur úti hefur á sama tíma farið úr 8 í 17. Þar munar mestu um mikla aukningu á notkun *tímarit.is* sem heldur áfram að bæta við sig og er nú í kringum 20. sætið yfir mest notuðu íslensku vefina. Notkun *tímarit.is* er rúmlega helmingur heildarnotkunar á vefjum safnsins.

NOTKUN Á STAFRÆNUM GAGNA- OG TÍMARITASÖFNUM

	2008	2009	2010	2011
Samtals sóttar greinar í Landsaðgangi ¹	837.105	892.277	907.294	1.096.540
Samtals sóttar greinar í gagnasafn Morgunbl. ²	625.525	667.546	2.004.420	2.942.890
Samtals sóttar greinar í séráskriftum HÍ ³	18.300	18.682	33.778	70.381
Samtals sóttar greinar	1.480.930	1.578.505	2.945.492	4.109.811

FJÖLDI LÁNÞEGASKÍRTEINA

	2008	2009	2010	2011
Nemar HÍ	3.268	5.079	3.292	13.890 ⁴
Starfsmenn HÍ og Lbs-Hbs	933	1.005	941	793
Nemar utan HÍ	715	843	705	431
Aðrir lánþegar	963	1.087	941	1.174
Samtals	5.879	8.014	5.879	16.288

¹ Í ársskýrslu Landsaðgangs á vefnum *hvar.is* er að finna nánari upplýsingar um notkun á stafrænu söfnunum.

² Árið 2010 tengdi Morgunblaðið við Google leitarvélinu og umferð um vefinn jókst mjög mikið

³ Tölur um notkun á séráskriftum HÍ ná aðeins til hluta safnanna þar sem ekki er hægt að fá tölur úr þeim öllum (sjá bls. 29).

⁴ Á árinu voru allir nemar við HÍ lesnir inn í bókasafnskerfið Gegni úr nemendaskrá skólans. Aðgerðin sparar mikla vinnu, en enn er ekki hægt að aðskilja virka og óvirka lánþega.

LESTRARSALUR HANDRITASAFNS OG ÍSLANDSSAFNS

Fjöldi gesta	2008	2009	2010	2011
Samtals	7.010	7.350	7.050	7.150

ÚTLÁN

	2008	2009	2010	2011
Útlán – Þjóðarbókhlaða og útibú				
Stúdentar HÍ	38.916	45.436	43.899	39.621
Starfsmenn HÍ og Lbs-Hbs	8.095	8.505	8.448	7.495
Nemar utan HÍ	4.212	5.025	3.240	3.054
Aðrir lánþegar	9.374	8.760	8.889	7.644
Samtals	60.597	67.729	64.476	57.814
Íslandsefni lánað á lestrarsal	9.323	9.444	9.215	9.565
Handrit lánuð á lestrarsal	3.344	3.868	3.189	3.684
Tón- og myndsafn				
Hljóðrit – útlán	103	48	39	89
Myndefni – útlán	904	1.170	1.237	1.430
Tölvugögn – útlán	121	56	55	52
Nótur – útlán (fyrst talið 2008)	244	100	93	86
Myndefni – áhorf	312	257	210	235
Hljóðrit – hlustun	280	174	194	183
Samtals	14.631	15.117	14.232	15.324
Heildarútlán	75.228	82.846	78.708	73.138

MILLISAFNALÁN

	2008	2009	2010	2011
Til bókasafnsins				
Bækur, filmur o.fl.	1.062	1.237	1.367	1.345
Ljósrit	1.388	1.130	1.031	1.197
Frá bókasafninu				
Bækur, filmur o.fl.	662	652	573	523
Ljósrit	888	914	706	566
Samtals	3.994	3.933	3.677	3.631
Millisafnalán til handritasafns	20	24	71	38
Millisafnalán frá handritasafni	71	90	47	81
Samtals í handritasafni	91	114	118	119
Millisafnalán í heild	4.085	4.021	3.795	3.750

PRENTUN OG LJÓSRITUN SAFNGESTA

Fjöldi blaðsíðna	2008	2009	2010	2011
Prentun	322.656	403.526	210.799	669.873
Ljósritun	372.821	455.213	373.435	242.711

UPPLÝSINGAÞJÓNUSTA

	2008	2009	2010	2011
Fjöldi gesta á safnkynningum				
Frumkynningar fyrir HÍ	1.051	1.490	1.386	767
Framhaldskynningar fyrir HÍ	768	1.037	991	989
Aðrir	195	159	241	24
Samtals	2.014	2.686	2.618	1.780
Fjöldi safnkynninga				
Frumkynningar fyrir HÍ	44	36	34	29
Framhaldskynningar fyrir HÍ	58	54	48	54
Aðrir	11	17	18	10
Samtals	113	107	100	93
Bæklingar				
Nýir	2	5	5	4
Endurútgáfa	12	25	20	23
Samtals	14	30	25	26
Fyrirspurnir	2008	2009	2010	2011
Upplýsingaþjónusta				
Tölvupóstur	423	607	467	544
Í síma eða á staðnum	91	214	611	114
Heimildaleitir	25	30	28	25
Tón- og myndsafn	21	29	25	18
Íslandssafn	42	32	24	22
Kvennasögusafn (heimsóknir og fyrirspurnir)		232	369	335
Samtals	602	912	1.155	723

Safngestir.

SAFNKOSTUR OG REKSTUR

AÐFÖNG

Skýlduskil ⁵	2008	2009	2010	2011
Bækur (rit skráð sem bækur)	7.794	7.349	6.156	6.458
Tímarit (hefti)	8.626	8.598	6.916	6.579
Blöð (töluþlöð)	7.602	5.592	4.003	6.226
Ársskýrslur	580	630	719	579
Veggspjöld	583	456	224	334
Landakort	77	68	99	49
Smælki (einingar)	9.560	9.000	7.552	6.372
Hljóðrit ⁶	680	750	800	915
Myndbönd og mynddiskar ⁷	72	72	107	93
Hljóðbækur	31	120	121	60
Margmiðlunardiskar/tölvugögn	2	3	0	14
Stafrænt efni í Skemmuni (fjöldi verka)		1787	2214	2779
Stafrænt efni í Rafhlöðunni (fjöldi skráa)			993	2424
Vefsöfnun – fjöldi skjala í þúsundum	2008	2009	2010	2011
Heildarsafnanir	153.540	228.886	208.744	266.623
Vikulegar safnanir	49.289	93.088	95.630	75.503
Atburðasafnanir	0	36.658	36.944	15.857
Samtals fjöldi skjala í þúsundum	202.829	358.632	341.318	357.983
Önnur aðföng	2008	2009	2010	2011
Bækur, keyptar	2.923	1.837	1.456	2.525
Bækur, gjafir/ritaskipti	3.534	3.829	4.210	6.532
Erlend tímarit, keypt í Lbs-Hbs og HÍ	737	624	552	511
Erlend tímarit, keypt af stofnunum HÍ	56	52	50	30
Erlend tímarit, gjafir/ritaskipti	550	500	400	310
Eldri árgangar tímarita	175	129	34	203
Íslensk tímarit, keypt	124	123	106	109
Íslensk tímarit, gjafir	45	47	53	50
Hljóðrit, keypt	58	88	54	186
Hljóðrit, gjafir	2	12	54	6
Myndbönd og mynddiskar, keypt	264	291	175	300
Myndbönd og mynddiskar, gjafir	122	21	236	145
Hljóðbækur			33	3
Aðföng handritasafns (einingar)	41	61	50	80
Aðföng Kvennasögusafns (einingar)			27	13

⁵ Hér eru talin þau þrjú eintök sem varðveitt eru í Lbs-Hbs af bókum, dagblöðum, hljóðbókum og margmiðlunardiskum en tvö eintök eru varðveitt af smælki og veggspjöldum. Tölur um smælki eru áætlaðar.

⁶ Um er að ræða 323 titla en í flestum tilfellum berast 3 eintök af hverjum titli og er eitt þeirra varðveitt í Amtsbókasafninu á Akureyri. Hér eru taldir með 138 titlar sem einstaklingar, kórar og hljómsveitir hafa gefið út á eigin vegum.

⁷ Þ.e. titlar.

MYNDASTOFA

	2008	2009	2010	2011
Stafrænar myndir (fjöldi blaðsíðna) ⁸				
Blöð og tímarit	651.436	543.777	302.258	357.740
Bækur	4.136	7.807	57.434	88.912
Handrit	16.697	82.335	109.877	41.644
Íslandskort				20
Samtals fjöldi blaðsíðna	672.269	633.919	469.569	488.316

BÓKBANDSVERK

	2008	2009	2010	2011
Einingar	42.908	54.865	48.226	48.587

ALÞJÓÐLEG BÓK- OG TÍMARITSNÚMER

ISSN-tímaritsnúmer	2008	2009	2010	2011
Fjöldi stakra númera	41	41	39	23
ISBN-bóknúmer				
Fjöldi forlagsraða	74	63	66	69
Fjöldi stakra númera	178	113	180	194

YFIRLIT YFIR ÁRSVERK STARFSMANNA SKIPT Á STARFSEININGAR

	2008	2009	2010	2011
Aðföng og skráning				20.78
Miðlun og rafrænn aðgangur				9.0
Rekstur og upplýsingatækni				11.75
Varðveisla og stafræn endurgerð				19.2
Þjónusta og samskipti við HÍ				11.52
Samtals ársverk⁹	82.98	79.52	76.55	72.25
Flokkun starfsmanna (ársverk)	2008	2009	2010	2011
Bókasafnsfræðingar	30.05	25.60	26.35	24.70
Bókaverðir með háskólapróf	22.00	27.23	23.48	21.93
Aðrir bókaverðir	14.01	10.87	10.90	11.47
Aðstoðar- og skrifstofufólk	8.52	7.92	7.92	6.25
Aðrir starfsmenn	8.40	7.90	7.90	7.90
Samtals stöðugildi	82.98	79.52	76.55	72.25

REKSTRARGJÖLD (Í ÞÚS. KRÓNA)

	2008	2009	2010	2011
Laun	407.999	404.475	418.110	418.866
Ritakaup og aðgangur að rafrænum gögnum	166.322	262.153	292.795	266.583
Önnur gjöld	224.034	267.698	269.631	229.736
Samtals	798.355	934.326	980.536	915.185
Hlutfallstölur	2008	2009	2010	2011
Laun	51.1	43.3	42.7	45.8
Ritakaup	20.8	28.1	32.8	29.1
Önnur gjöld	28.1	28.6	24.5	25.1

⁸ Í Amtsbókasafninu á Akureyri voru myndaðar 150.748 bls. og 337.568 bls. í Þjóðarbókhöðu.

⁹ Nýtt skipurit var tekið í notkun 2011 og fyrri skipting á svið á ekki við.

REKSTRARREIKNINGUR (Í ÞÚS. KRÓNA)

Tekjur	2010	2011
Framlag Háskóla Íslands til ritakaupa	53.429	48.074
Innheimt vegna Landsaðgangs að stafrænum gögnum og tímaritum	107.734	107.706
Aðrar tekjur	163.378	127.141
Af fjárlögum	657.959	617.528
Samtals	982.500	900.449
Gjöld		
Laun	418.110	418.866
Rekstur húsnæðis	119.007	111.354
Ritakaup og aðgangur að rafrænum gögnum	72.380	59.365
Landsaðgangur að stafrænum gögnum og tímaritum	220.415	207.218
Kostnaður vegna bókasafnskerfa (Landskerfi bókasafna og fleira)	21.125	24.971
Rekstur tölvu- og tækjabúnaðar	23.039	28.396
Önnur gjöld	106.460	65.015
Samtals	980.536	915.185
Rekstrarafgangur / halli	1.964	-14.736

Safngestir.